

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARASI GÜVENLİK VE TERÖRİZM ANABİLİM DALI

TERÖRÜN FİNANSMANIYLA MÜCADELE BAĞLAMINDA
SİGARA PİYASASINDA VERGİLENDİRME POLİTİKALARI

Yüksek Lisans Tezi

Çağdaş Ozan Güneş

Danışman
Doç. Dr. Mustafa Arslan

Nevşehir
Ağustos 2021

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Çağdaş Ozan GÜNEŞ

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Terörün Finansmanı ile Mücadele Bağlamında Sigara Piyasasında Vergilendirme Politikaları” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Çağdaş Ozan GÜNEŞ

Danışman

Doç. Dr. Mustafa Arslan

Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Anabilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. İlhan ARAS

KABUL VE ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Mustafa Arslan danışmanlığında Çağdaş Ozan Güneş tarafından hazırlanan “Terörün Finansmanı ile Mücadele Bağlamında Sigara Piyasasında Vergilendirme Politikaları” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Güvenlik Ve Terörizm Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

...../...../.....

JÜRİ

İMZA

Danışman : Doç. Dr. Mustafa ARSLAN

.....

Üye : Prof. Dr. Şafak Ertan ÇOMAKLI

.....

Üye : Prof. Dr. Serdar ÖZTÜRK

.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Doç. Dr. Lokman TANRIKULU
Enstitü Müdürü

TEŐEKKÖR

Bu çalıőmanın hazırlanmasında danıőmanlıđımı űstlenerek yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Mustafa ARSLAN'a , tez jűrimde yer alma nezaketini gűsteren ve teővikleri sebebiyle Sayın Prof. Dr. Őafak Ertan ÇOMAKLI'ya, jűrimde gűrev alma nezaektini gűsteren Sayın Prof. Dr. Serdar ÖZTÖRK'e, bu çalıőmanın ampirik bűlűműnűn hazırlanmasında katkısı bulunan Prof. Dr Mustafa Yaőar ŐAHİN'e ve Dr. Sami PEKTAŐ'a teőekkűrű borç bilirim.

TERÖRÜN FİNANSMANIYLA MÜCADELE BAĞLAMINDA SİGARA PİYASASINDA VERGİLENDİRME POLİTİKALARI

Çağdaş Ozan GÜNEŞ

Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Ana
Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2021.

Danışman: Doç. Dr. Mustafa ARSLAN

ÖZET

Sigara uyuşturucu madde, silah ve insan kaçakçılığına kıyasla daha masum olan yönüyle, kaçakçılığı yapılan ancak suçla mücadele birimlerinin üzerine yeterince eğilmedikleri bir ticari maldır. Bu nedenle sigara kaçakçılığı son dönemde terör örgütleri ve organize suç gruplarının finansal kaynak amacıyla yoğun biçimde işledikleri suç türleri arasına girmiştir. Bu tez çalışmasının amacı, sigara vergi politikalarının bireylerin sigara tüketim davranışları üzerindeki etkisini, kaçak sigara ve terörün finansmanı bağlamında ortaya koymaktır. Araştırma nicel yöntemle gerçekleştirilmiş olup, araştırmanın verileri tesadüfi örneklem yöntemiyle Ankara kent merkezinde derlenmiştir. Katılımcıların Ankara kent merkezinde yaşayan 18 yaş üstü yetişkinlerden oluşması kısıtlar arasındadır. Araştırmada elde edilen temel bulgulara göre kaçak sigara kullanım algısı cinsiyet, meslek, eğitim düzeyi, yaş, aylık gelir düzeyi, sigara kullanım sıklığı ve kullanım süresi değişkenlerine göre farklılık göstermektedir. Sigaraya yapılan fiyat artışlarına karşı tutumlar cinsiyet ve yaşa göre farklılık göstermemektedir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Terörün finansmanı, Sigara kaçakçılığı, Vergi politikası, PKK.

**TAXING POLICY IN CIGARETTE MARKETING WITH IN THE
CONTEXT OF FINANCING OF TERRORISM**

Çağdaş Ozan GÜNEŞ

**Nevşehir Hacıbektaş Veli University, Department of International Security and
Terrorism Master Thesis, August 2021.**

Supervisor: Assoc. Prof. Mustafa ARSLAN

ABSTRACT

Cigarette is a commercial commodity that is smuggled but not sufficiently focused on by law enforcement units, with its more innocent aspect compared to drugs, weapons and human smuggling. For this reason, cigarette smuggling has recently become one of the types of crimes that terrorist organizations and organized crime groups commit intensively for financial resources. This dissertation aims to reveal the effect of cigarette tax policies on individuals' cigarette consumption behaviors in the context of illegal cigarettes and financing of terrorism. The research was carried out with the quantitative method, and the data were gathered by random sampling method in the city center of Ankara. Consisting of adults over the age of 18 living in the city center of Ankara is among the restrictions. According to the basic findings of the research, the perception of illegal cigarette using differs according to the variables of gender, occupation, education level, age, monthly income level, frequency of smoking and duration of use. Attitudes towards price increases for cigarettes do not differ according to gender and age.

Keywords: Terrorism, Financing of Terrorism, Cigarette smuggling, Tax policy, PKK.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR VE SİMGELER	ix
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. TERÖR ve TERÖRİZM.....	4
1.1.1. Terör Eylemlerinin Amacı	7
1.1.2. Terör ve Demokratik Toplum	9
1.2. TERÖRÜN FİNANSMANI	11
1.2.1. Terörizmin Finans Kaynakları	13
1.2.2. Terörün Finansmanında Sigara Kaçakçılığı.....	14
1.2.3. Terörün Finansmanı ile Mücadele.....	15
1.3. VERGİ VE SİGARA ÜZERİNDEKİ VERGİ POLİTİKALARI	19
1.3.1. Tütün ve Tütün Ürünlerinin Tarihsel Gelişim Süreci	20
1.3.2. Vergi.....	20
1.3.3. Sigara Üzerinden Alınan Vergiler.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM.....	28
2.1. ARAŞTIRMANIN AMAÇ, KAPSAM VE SINIRLILIKLARI.....	28
2.1.1. Araştırmanın Amacı.....	28
2.1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	28
2.2. EVREN, ÖRNEKLEM VE VERİ DERLEME ARAÇLARI.....	28
2.2.1. Evren ve Örneklem.....	28
2.2.2. Veri Toplama Araçları.....	30
2.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	30
2.4. VERİLERİN ANALİZİ VE BULGULAR.....	31
2.4.1. Frekans Testi.....	32
2.4.2. Geçerlik ve Güvenirlik Testleri.....	34
2.4.3. Veri Dağılım Testleri.....	35
2.4.4. Hipotez Testleri.....	37
SONUÇ.....	52
KAYNAKLAR.....	59
EKLER.....	66
ÖZ GEÇMİŞ.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

KISALTMALAR VE SİMGELER

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

FATF: Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Mali Çalışma Grubu

IMF: Uluslararası Para Fonu

KDV: Katma Değer Vergisi

KOM: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele

OECD: İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

ÖTV: Özel Tüketim Vergisi

PKK: Kürdistan İşçi Partisi

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TFÖS: Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme

WB: Dünya Bankası

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO-1: Özel Tüketim Vergisinin Toplam Vergi Gelirine Oranı

TABLO-2: Tütün Mamullerinden Elde Edilen Verginin Özel Tüketim Vergisine Oranı

TABLO-3: Tütün Mamullerinden Elde Edilen Vergi Gelirin Toplam Yıllık Vergi Gelirine Oranı

TABLO-4: Yıllara Göre Sigara İç Satış Rakamları

TABLO-5: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Tablosu

TABLO-6: Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Ölçeği Geçerlilik ve Güvenilirlik Sonuçları

TABLO-7: Katılımcıların Ölçekten Aldıkları Puanların Normalliğine İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

TABLO-8: Katılımcıların Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeylerine Ait Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler

TABLO-9: Cinsiyetlerine Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeyi Farklılıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

TABLO-10: Yaşa Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeyi Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(One-Way Anova) Sonuçları

TABLO 11: Eğitim Durumuna Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeyi Farkına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(One-Way Anova) Sonuçları

TABLO 12: Meslek Türlerine Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeyi Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(One-Way Anova) Sonuçları

TABLO 13: Aylık Gelire Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeyi Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi(One-Way Anova) Sonuçları

TABLO 14: Tütün Kullanımına Karşı Algı Düzeyi Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way Anova) Sonuçları

TABLO 15: Tütün Mamulünü Kullanma Karşı Algı Düzeyi Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way Anova) Sonuçları

TABLO 16: Mesleğe Göre Kaçak Sigarının Ne Anlam İfade Ettiğine Yönelik Görüş Farklılıklarına İlişkin Ait Çapraz Tablo Ki-Kare Sonuçları

TABLO 17: Aylık Gelire Göre Kaçak Sigara Fiyatlarının Alım Gücünün Üzerine Çıkması Durumundaki Hareket Tarzına İlişkin Farklılığa Ait Çapraz Tablo Ki-Kare Sonuçları

TABLO 18: Cinsiyete Göre Sigara Zam Politikalarının Ne Anlam İfade Ettiğine Yönelik Çapraz Tablo Ki-Kare Sonuçları

TABLO 19: Yaşa Göre Sigara Zam Politikalarının Ne Anlam İfade Ettiğine Yönelik Çapraz Tablo Ki-Kare Sonuçları

TABLO 20: Yaşa Göre Kaçak Sigara Satılan Yerleri Bilme ve Temin Etme Durumuna Yönelik Görüş Farklılıklarına Ait Çapraz Tablo Ki-Kare Sonuçları

TABLO 21: Kaçak Sigara Kullanıyorsa veya Kullanacak Olsa Sebepleri Ne Olabilir Sorusuna İlişkin Görüşlerine Yönelik Frekans Dağılım Sonuçları

TABLO 22: Kaçak Sigara Kullanmışsa veya Kullanmaya Devam Ediyorsa En Son Ne Zaman Satın Alındığına Yönelik Dağılım Sonuçları

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL-1: Katılımcıların Yaşlarına Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeylerine Yönelik Dağılım Grafiği

ŞEKİL-2: Katılımcıların Eğitim Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeylerine Yönelik Dağılım Grafiği

ŞEKİL-3: Katılımcıların Meslek Türlerine Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeylerine Yönelik Dağılım Grafiği

ŞEKİL-4: Katılımcıların Aylık Gelirine Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeylerine Yönelik Dağılım Grafiği

ŞEKİL-5: Katılımcıların Tütün Kullanım Sürelerine Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeylerine Yönelik Dağılım Grafiği

GİRİŞ

Terör örgütlerinin eylemlerini engellemek ve engellenemeyen eylemlerin neden olduğu yıkımın etkilerini gidermek devletlere ciddi bir ekonomik külfet yüklemektedir. Bu durum terör ve ekonomi arasındaki bağlantının birinci boyutunu oluşturmaktadır. Bağlantının ikinci boyutunu ise örgütlerin devamlılığı ve terör faaliyetlerinin sürekliliği açısından terör gruplarına parasal veya parasal karşılığı bulunan maddi desteklerin varlığı oluşturur. Terör örgütlerinin devamlılığı ve eylem sürekliliği için insan varlığı tek başına bir anlam ifade etmemekte, bu durum bireylerin etkinliğini artırmak adına eğitim, barınma, teçhizat gibi giderlerinin karşılanması ve yeni eleman bulma konusunda yeterlilik göstermesi adına örgütlerin ciddi bir ekonomik gelir temin etmesi zaruridir (Gödekli, 2017). Terör örgütlerinin finansal kaynaklarının tespit edilmesi, önlenmesi ve bu bağlamda belirlenecek politikalar, terörle mücadelede önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Terör örgütlerinin finansal kaynaklardan mahrum kalması eylem gücünü düşürmesinin yanında, yeni eleman bulma konusunda da terör örgütlerinin önüne bir engel olarak çıkacaktır (Çakmak, 2008).

Üretimden ya da üretimin herhangi bir safhasında değil de özel olarak belirlenmiş olan ürün ve hizmetlerden alınan vergi türüne özel tüketim vergisi (ÖTV) adı verilmektedir. Özel tüketim vergisi Türkiye’de 12 Ağustos 2002 tarihinde uygulanmaya başlanmış olan bir vergi türüdür. Belirli hizmet ve mallardan alınan özel tüketim vergisi, bu vergi türünün diğer vergi türlerine göre daha etkin olmasını sağlamıştır. Gelir artırıcı etkisi ve tahsilat sisteminin kolaylığı sebebiyle tercih edilmesinin yanı sıra tüketici tercihlerinde etkin olması da bu vergi türünün yoğunlukla tercih edilmesi sebeplerinden biridir (Çomaklı, 2007). Temel ihtiyaç malları olarak kullanılan veya yaptığı bağımlılık nedeniyle vazgeçilmesi kolay olmayan ürünlerin tüketim zorunluluğu ve bu ürünlerin vergiler sebebiyle pahalılaşması neticesinde ortaya çıkan tedarik güçlükleri, tüketiciyi illegal yollardan bu ürün ve hizmetleri elde etmeye sevk etmektedir. Bu sebepten, onlarca kişinin yasalar tarafından cezalara çarptırıldığı da

göz ardı edilmemelidir (Smith, 2012). Bu tür ürünlere erişimde yaşanan kısıtlamalar suç örgütleri ve terör örgütlerini bahsi geçen ürünlerin yasadışı ticaretini yapmaya cezbetmektedir. Diğer yandan, elde edilen vergi gelirin miktarı nedeniyle, devletler böyle bir kazançtan vazgeçememektedirler. Türkiye’de takribi olarak bütün vergi gelirlerinin % 7’sini tütün mamullerinden elde edilen ÖTV gelirleri oluşturmaktadır. Bu rakam, bütün ÖTV gelirleri içerisinde ise %25 civarında bir orana eşdeğerdir.

“Günümüzde sıklıkla alkol ve tütün ürünlerine ÖTV zammı yapılmaktadır. Bunun sebebi ise bu ürünlerin lüks tüketim malları grubuna girmektedir. Ancak bu ürünler, orta veya uzun vadede insanda bağımlılık yapabilmekte ve insan bu ürünlerin yoksunluğunu hissetmektedir. Bu ürünlerin ÖTV ve KDV sebebiyle fiyatının artması sebebiyle, özellikle ekonomik durumu iyi olmayan mükellefler farklı ve riskli çözüm yollarına gitmektedir. Bunların en başında ise, kaçak getirilen veya “merdiven altı” olarak tabir edilen illegal yollarla üretilen ve hiçbir denetime tabi olmayan ürünleri alma yoluna girebilmektedirler. Bunun sonucunda ise, mükellef sözü geçen ürünleri daha ucuza almış olmasına karşılık kısa veya orta vade de ciddi sağlık problemleriyle karşılaşma tehlikesiyle bulunmaktadır. Çünkü bu ürünler, üretilirken içine ne tür maddelerin konulduğu bilinmemekte ve hiçbir denetimden de geçmemektedir. Devlet açısından ise, devlet elde etmesi gereken gelirleri yüksek vergi oranlarından dolayı elde edememekte veya olması gerekenden daha az bir gelir elde etmektedir. Sebebi ise, bu ürünlerin, özellikle alkol ürünlerinde, fiyat arttıkça insanlar almakta güçlük çekmekte veya alamaz duruma gelmektedir. Ayrıca, devletin kaybettiği gelirler, tıpkı ithalat açılmadan önceki dönemdeki gibi, kaçakçılara veya bu ürünleri merdiven altında illegal bir şekilde üretenlere gitmektedir. İthal malların ülkemize girmesi yasallaşmadan önceki süreçte de birçok ürün ülkeye yabancı ülkelere kaçak yollarla getirilmiş ve bu sebepten devlet hiçbir gelir elde edememiştir. Anlaşılacağı üzere bu işten tek karlı çıkan taraf, malı ülkeye kaçak yollarla sokanlar veya bu ürünleri illegal bir şekilde üretenlerdir” (Birgili, 2017).

Kürdistan İşçi Partisi (PKK) terör örgütünün faaliyet yürüttüğü coğrafi bölge sebebiyle kaçakçılık olayına elverişli bir durumda olduğu bir gerçekliktir. Ancak, PKK Terör Örgütü’nün gerçekleştirdiği sigara kaçakçılığını tek başına bölge coğrafyasına bağlamak da doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Temelinde ekonomik nedenler ve piyasa dengesizliğinin olduğu sigara piyasasının yasadışı bir türevinin meydana

gelmesinde coğrafi şartlar ancak kolaylaştırıcı bir işlev görebilir. Uygulanan vergiler sebebiyle fiyatı olağan değerinin üzerine çıkmış olan sigara ve diğer tütün ürünlerinin yasadışı bir piyasası oluşmuş ve bahse konu terör örgütü tarafından finansal kaynak temin aracına dönüşmüştür.

Belirtilen nedenlerden hareketle, bu araştırmanın amacı, terörün finans kaynakları arasında bulunan kaçak sigaranın kullanılma sebeplerini, kaçak sigara kullanımına talebi artıran etkenleri, bandrollü sigaralara uygulanan vergilerin tüketici davranışı üzerindeki etkilerini, kaçak sigara ve terörün finansmanına ilişkin tüketici algılarını ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Araştırmada yanıt aranan temel soru, yasal tütün ve tütün ürünlerine uygulanan yüksek vergiler ve kısıtlamaların tüketici davranışı üzerinde etkisinin olup olmadığı ve dolayısıyla terörün finansmanına doğrudan veya dolaylı bir etkisinin olup olmadığıdır.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır ve birinci bölüm kavramsal çerçeveye ayrılmış olup, terör, terörizm, terörün finansmanı, tütün, tütün ürünleri, sigara, sigara kaçakçılığı, vergi, vergilendirme, ÖTV gibi çalışmanın temelini oluşturan kavramlara ayrılmıştır.

İkinci bölüm araştırmanın ampirik kısmını oluşturmaktadır. Bu bölümde araştırmamın yöntemi, amacı kapsamı, sınırlılıkları, model ve hipotezleri ile hipotezleri sınamaya yönelik analizlere yer verilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise elde edilen analiz bulguları literatür bulgularıyla karşılaştırılmış, elde edilen bulguların ortaya çıkmasında etkisi olabileceği değerlendirilen faktörler belirlenerek çıkarımlara gidilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.TERÖR ve TERÖRİZM

Terör siyasal bir gaye uğuruna yapılmak şartı ile belirlenen hedef için korkutma, ürkütme, dehşet salma durumudur. Dolayısıyla bir eylemi terör faaliyeti haline getiren iki ana unsur; siyasal bir hedef amacıyla yapılıyor olması ve şiddet içeriyor olmasıdır. Bu eylemlerin siyasi amaçları ise ya var olan bir iktidarı işlevsiz bırakmak ya da bir iktidarın terör eylemini gerçekleştiren örgütün talepleri ve amaçları doğrultusunda hareket etmeye zorlamaktır (Güzel, 2002: 15). İlk defa terör kavramına, Corneille'nin "Atilla" isimli oyununda "*Fanilere terör saçan, Tanrı'nın gazabı Atilla.*" cümlesinde rastlandığını belirtilmektedir. 18. yüzyıl sonu itibari ile "Toplumun veya grubun direncini kırmak maksadıyla, o toplum veya grupta egemen kılınan korku" anlamıyla da karşımıza çıkmaktadır. Fransız İhtilali'nde 1793-1794 yılları arası terör dönemi olarak adlandırılmaktadır ve Robespierre şöyle demektedir: "*Terör, acil, sert, esnemeyen adaletten başka bir şey değildir.*" (Rabinovitch, 2016: 20).

Terörün tanımını yapmak hukuksal veya politik açıdan çok zor görünse de bilimsel açıdan tarifi mümkündür. Terör kavramsal olarak hukuki olmayan yollardan amaçlara ulaşmak için yapılan eylem olarak tarif edilebilir (Çakmak, 2008: 29). Terörün Türkçedeki karşılığını "*dehşet*" olarak yorumlayan Ergil (1980: 2-3) ise terörü, şiddet içerikli eylemlerin olmasına veya bu şiddet içerikli eylemlerin tehdit olarak varlığını korumasına bağlamaktadır. Ayrıca terörü meşru otorite ile uyumlu yani onun ürettiği ya da karşısında olmasına göre, aşağıdan terör ve yukarıdan terör olarak iki sınıfa ayırmıştır. Şiddet şayet otoriteyle çatışmadan ve otorite kurumları aracılığıyla uygulanıyorsa, buna yukarıdan terör; şayet şiddet otorite dışındaki bir güç merkezli ve sistemi yıkmaya veya otoriteyi kontrolüne almaya yönelik ise bu duruma da aşağıdan

terör adını vermektedir. Pozitif hukuku esas alan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 1. Maddesinde ise “*terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, dindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devleti ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürme, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.*” şeklinde tanımlamıştır.

Her ne kadar terör şiddet içeriyor olsa da şiddet ile terör arasında farklılık vardır. Şiddet, yapısı itibariyle insani ve evrensel bir özellik içermektedir. Şiddeti meydana getiren olaylar ve sebeplerin de insani bir gerekçesi mevcuttur. Şiddet uygulayan kişi, şiddetinin sebebini, kişisel haklarına bir saldırı olduğu veya olacağı gerekçesi ile açıklayabilmekte ve bir insani gerekçe ortaya koymaktadır. Hâlbuki terörde durum böyle değildir. Çünkü kurbanlar, terörü gerçekleştiren kişiler ile bir husumeti olmayan masum insanlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Altuğ, 1995: 19).

Terörizm kavramının ise Robespierre'in çıkan isyanlar neticesinde iktidardan düşürülmesini takip eden dönemde ortaya çıktığı ve 1793-1794 yılları arasında uygulanan terör dönemi politikaları için kullanıldığı görülmüştür. Terörizm “Siyasal bir amaç uğruna özel önlemlerin alınması ve sistematik olarak uygulanan şiddet” olarak tanımlanırken, başka bir açıdan ise “Otorite karşıtı örgütlü yapının halkı bastırmak, korkutmak ve halk üzerinde güvensizlik kaygısı oluşturmak amacıyla şiddet eylemlerinin tamamı” anlamı da kazanmıştır. 1798 yılında ilk defa *Fransız Akademi Sözlüğü*'nde yer aldığı bilinmektedir. Ayrıca Bonaparte'a karşı 1800 yılında Chouan'ların gerçekleştirdiği suikasta verilen ad olarak kullanılmış ve akademik literatüre girmiştir (Rabinovitch, 2016: 21).

Tarihte yaşanan terör eylemlerini kapsayan ortak bir terörizm tanımı mevcut değildir. Ortak bir terörizm tanımı yapılmasındaki güçlükler de göz ardı edilemez bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır (Altuğ, 1995: 20). Terörizm birçok farklı tanımları

bulunması sebebiyle, muğlak kalan bir kavramdır. Korkutmak, yıldırım baskılamak ve etki altına almak olarak genel tanımı ifade edilse de ansiklopedik tanımlara göz atıldığında, Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğündeki ifadeye benzer şekilde Ana Britannica'da da (1994: 377) terörizm için "Siyasal bir gaye uğruna sistematik biçimde otoriteye, otoritenin tebaasına veya bireylere şiddet eylemleri uygulamak." ifadesi yer almaktadır. Otoriteyi ele geçirmek isteyen ideolojik gruplar veya meşru otoritenin emrinde olan asker ve polis güçleri, çeşitli biçimlerde terörist faaliyetlerden faydalanmaktadırlar. Terörizmin "terörcülük" olarak tanımlanması gerekliliğine vurgu yapan Çakmak (2008: 29), terörizmi terör faaliyetlerinin bütünlüğü olarak adlandırıldığını ve terörizmi şiddetin kendisi olarak değil, şiddetin; politik, hukuksal felsefi ve sosyolojik ve politik yönü olarak tanımlamaktadır. Laqueur (2002: 99) ise terörizm için yapılan bütün özel tanımların hatalı olduğunu; gerçekliğin genellemelerden daha karışık olduğu iddiasıyla, terörizm kavramının elementler gibi saf ve katıksız olmadığını; bu yüzden de sabit tanımlı bir terörizm olamayacağını; ancak birçok farklı terörizm çeşidi olduğunu ifade etmektedir.

Literatürde kabul gören tanımlama için, farklı gruplarca kullanılan bir yöntem olması sebebiyle, taraf gözetmeden yapılacak olan terörizm tanımının zorunlu olduğunu belirten Lutz (2008: 9), terörizm tanımının altı esas içermesi gerektiğini beyan etmiştir;

- Örgütsel yapı içerisinde,
- Politik hedeflere ulaşma amacıyla,
- Şiddete başvurmak veya şiddete başvurma tehdidinin kullanılması.
- Uygulanan şiddetin içeriği şiddete maruz kalanlardan ziyade şiddetin toplumun geri kalanına bir gözdağı verme amacıyla olması.
- Şiddeti uygulayanlardan en az birisinin devlet dışı unsur olması.
- Zayıfların silahı olması.

Ancak bir tanım bütünlüğü sağlama noktasında otoriteler imkânsızlıklardan söz ediyor olsa da terörizmin bir düşünüş sisteminin stratejisi olduğu noktasında mutabakat sağlandığı görülmektedir. Lakin Ergil (1980: 39) terör tanımını yaparken, aşağıdan ve yukarıdan olmak üzere iki sınıfa ayırmış olduğu terör kavramlarından aşağıdan terör olarak ifade ettiği terör türünü terörizm olarak kabul etmiş ve idare edilen tebaanın otoriteye karşı uyguladığı sistematik şiddeti terörizm olarak adlandırmıştır. Terörizm

konusunun sıklıkla gündelik dilde eş anlamda kullanıldığı kavramlar da göze çarpmaktadır. Burada öne çıkan örneklerden biri anarşizm ile terörizm kavramlarının karıştırılmasıdır.

Çeşitli ansiklopedik kaynaklarda veya çalışmalarda anarşi ile terör kavramları eş anlamlı gösterilerek terör kavramı araştırılırken anarşi olarak karşımıza çıkmıştır (Yeni Rehber Ansiklopedisi, 1994: 49). Ancak iki kavram arasında farklar olduğu açıktır. Terör veya terörizm fikri bir akım, dinsel bir inanış veya bir nihai hedef olarak ortaya konulan bir fikir ürünü olmaktan ziyade bir ideolojinin ya da inanış sisteminin kendi iktidarını oluşturabilmek veya otoritesini kuvvetlendirmek adına ya iktidarda bulunanları zayıflatıp, yok etmek ya da iktidarın kendi doğrularını topluma kabul ettirmek amacıyla başvurdukları sistematik şiddet hareketidir. Anarşizm, Marksizm ve hatta faşizm asla birer terörizm olarak kabul edilemez bunlar en nihayetinde kendi içlerinde özgünlüğü olan evrensel tanımlara sahip birer düşünce sistemleridir. Güzel bir dünya hayali ile ortaya atılan ideolojilerin savunucusu olan düşünürlerden bugüne dek terörizmi savunanına rastlanmamıştır (Hafizoğulları, 2003: 41). Her ne kadar güzel bir dünya ideali ile ortaya çıkan fikri akımların savunucuları ve büyük düşünürlerinde terörizmi savunanına rastlanılmamış olsa da ideolojilerin uygulayıcılarının sistematik olarak şiddet uygulama yoluna başvurduğu gerçeği de görmezden gelinemez. Çitlioğlu'na (2005: 98) göre ise; yaşanan tarihsel olaylar neticesiyle eş anlamlı olarak kabul edilse de çıkış noktaları açısından terörizm ile anarşizm arasındaki fark çok büyüktür. Anarşizm bir felsefi hareket, bir dünya düzen(sizliği) tasavvuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Anarşizm fikrini ortaya atanların ve ideologlarının söylem ve eserleri sosyolojik araştırmalara esas oluşturmuştur. Lakin terörizm için bir fikirsel veya sistematik düşünce derinliği bulunmaktadır denilemez.

1.1.1. Terör Eylemlerinin Amacı

Mevcut siyasal sistemden memnun olmayan gruplar bu sistemin yetersiz ve yetkinlikten uzak olduğunu yönetilen topluma göstermek için şiddet yoluna başvurmuşlardır. Bu şiddet eylemlerinin amacı ise iktidar sahiplerinin sorumluluğu altında olan insanların ihtiyaçlar teorisinde ön sıralarda bulunan güvenlik ihtiyacının karşılanamadığını ortaya koymak ve o insanlara sistemin zayıflığını göstermek

hedeflenmektedir.(Öztürk ve Çelik, 2009: 90) Terör eylemleri gelişigüzel yapılan veya ansızın gerçekleşen cinayet eylemlerinden farklıdır. Bir amaçtan ziyade araçtır. Terör eylemleri cinayete karıştırılmamalıdır. Sıradan bir katil bireyi öldürmek için öldürürken, terörist faaliyette bulunarak ve sistematik biçimde terör eylemi yaparak, birey veya bireylerin ölümlerine sebep olanlar, bu ölümleri bir amaç değil araç olarak görürler. Terörist eylemlerin gayesi kitle katliamları yapmak veya cinayet işlemek değildir. Terörist eylemleri yapanlar kitlelerin kendisini dinlemelerini, seyretmelerini ve neticesinde etkilenmeleri beklentisi ile bu eylemleri gerçekleştirirler. Bu tür cinayet veya katliamlardaki hedef; katledilenlerin öldürülmesinden ziyade izleyenleri etki altına alma amacı taşımaktadır. Yani bu eylemleri izleyen, duyan bireylerde; korku, tedirginlik ve yarınları dair umutsuzluk gibi psikolojik tahribat ve güven verici konumunda olanlara karşı güven duygusunun ortadan kalktığı bir süreç hazırlamak gayesi taşır (Yavuz ve Şahin, 2011: 25-30). Çitlioğlu (2005: 43) ise bu durumu şöyle ifade etmektedir; “Terör eylemlerinin amacı kurbanları katletmekten ziyade dışarıda kalan bireyler üzerinde sistemin güvenilirliği konusunda kaygılara yönlendirmek, toplumdaki huzur ve güvenlik algısını sarsmak, alışlagelmiş günlük yaşantılarını etkilemek, etkilemek istenen hedef kitlenin pasifize edilerek boyun eğmesini sağlamaktır. Kendi ideolojilerinin varlığından haberdar etmek ve toplumda varlık kazanmak adına isimlerini duyurmanın etkili bir metodudur. Ergil’e (1980: 40-41) göre ise teröristler eylemlerini büyük bir dikkatle ve özveri ile planlarlar. Çünkü eylemler, bireyler üzerinde öyle etki bırakmalıdır ve öyle büyüleyici olmalıdır ki hem hedef kitle pasifize olmalı hem de örgüt içerisinde veya sempatanlar arasında bir kahramanlık destanı olarak sunulabilmelidir. Bu sebeple aslında terör eylemlerinin tiyatral bir yönü de vardır. Neticede, “terörizmin asıl ve öncelikli amacı, bir davaya veya siyasal anlaşmazlığa dikkat çekilmesidir. Bu “dikkat çekme” şiddet eylemleri neticesinde toplumda oluşturulan korku ve dehşet havası ile sağlanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının sağladığı imkanlardan da yararlanan terörizm, yarattığı korku ve dehşet ile bir bakıma topluma; “benden yana mısın, değil misin?”, “benden değilsen düşmanımsın”, “düşmanımsan hedefimsin”, “senin yaşama hakkın yoktur.” şeklinde belirtilebilecek, “taraf olma” çağrısında bulunmaktadır. Terörizm, bu dramatik çağrılar ile insanlara tarafsız olma hakkını yasaklamakta, onların zihinsel ve duygusal masumiyetini yok etmekte, şiddet ortamına çekmekte ve toplumun şiddet yoluyla siyasallaşmasına, kutuplaşmasına yol açmaktadır” (Gençtürk, 2012: 5) .

1.1.2. Terör ve Demokratik Toplum

Demokratik yöntemlerin hakim olduğu ülkelerde otoriter yönetimlerin hakim olduğu ülkelere nazaran, terör faaliyetleri için daha uygun şartlar mevcuttur. Demokratik yönetimlerin hakim olduğu ülkelerin vatandaşlarını ve ziyaretçilerini kontrol edilebilmesi bazı yasal sınırlamalara tabiidir. Ayrıca demokratik yönetime sahip ülkelerde terör eylemleri neticesinde hedeflenen “kendini duyurma” olanakları, medyanın özgür olması sebebiyle, daha rahat sağlanabilmektedir. Ayrıca demokratik yönetimlerin olduğu devletlerde yakalanan teröristlerin mahkemeler tarafından cezalandırılması için belli oranda kanıt ve kesin kanaate ihtiyaç vardır. Ancak tehditle karşı karşıya kalanların sadece demokratik yönetime sahip toplumların olacağı anlamı çıkarılmamalıdır. Otoriter yönetimlerde ise güvenlik güçlerinin zayıflığı neticesinde terör örgütleri için rahat hareket edebilme zemini oluşabilmektedir (Collins, 2013: 277).

Tophoven (1976: 143) ise bu noktada şunları ifade etmektedir; “Demokrasiler terörist saldırılar açısından daha uygun zemin sağlamaktadır sebebi ise anayasal düzenlemeler terör eylemlerine dur demekte bazen yetersizlik gösterebilmektedir. Sert tedbirler almaları gereken durumlarda ise demokratik devletler çoğu kez baskı uygulamak ve insan haklarını ihlal etmek suçlamasıyla karşı karşıya kalırlar. Kongar (2001: 74) devlet yapısı sebebiyle terör eylemlerinin uygulanabilirliğinden ziyade halk açısından durumu ele almakta ve şöyle demektedir; “Otoriter rejimlere karşı yapıldığında haklı gibi algılanan terör eylemleri, demokrasilerde lanetlenmiş durumdadır. Bu durumun sebebi demokratik yönetimlerde egemenlik gücünün halkın iradesinin onayı ve kabulü ile var olması durumundandır.” Terörizm siyasal iktidarın güç kaybının kamuoyuna gösterilmesi amacıyla dönük olarak, terör eylemlerinin sistematik olarak ve süreklilik gösterecek biçimde var olmasıdır. Demokratik yönetimler diğer baskıcı yönetimlere nazaran daha fazlaca terörizmden etkilenmektedirler (Şen, 2018: 132). Terörizmin demokrasilerde daha büyük bir tehlike olmasındaki önemli husus ise yaşanan terör eylemleri sürecinde otoritelerin yapılan terör eylemlerine karşılık veya olası yeni eylemleri önlemek adına alacağı tedbirler neticesinde, insan hakları ihlali olabilmekte neticesinde terörizmin bir amacı gerçekleşmekte ve yönetimler meşruiyetlerine gölge düşürmektedirler. Demokrasi ile yönetilen ülkelerin işbirliği ve ortak hareket etmesi hepsinin geleceği ve güvenliği için öncelik durumundadır (Altuğ, 1989: 9).

erörizmin genel geçerliliği olan bir tanımını yapmanın önündeki engellerden biri de devletlerin diplomasi sonucu veya hukuksal olarak tanımlanmış ve çerçevesi belirlenmiş olan yollarla elde edemedikleri kazanımları, terör faaliyetlerini uluslararası sistemin eksikliklerinden faydalanmak suretiyle kullanma politikası izlemeleridir (Altuğ, 1995: 15). Terör veya şiddet yoluyla politika belirleme gayreti konumlandığı nokta ve karşısında bulunduğu yere göre anlam kazanmaktadır. Bu nedenle de tanımlanmasında güçlük yaşanmaktadır. Ritzer (2011: 400) terörü “İktidar sahiplerinin iktidar karşısında olanlara iradelerini kabul ettirme aracı.” biçiminde ifade etmektedir. Duruma dair Aziz Augustinus’un korsan ile Büyük İskender hikâyesini anlatarak bir izahta bulunan Chomsky (2018: 13-14) şöyle aktarır; İskender esir aldığı bir korsana: “Sen ne cesaretle denizlerde korku salabiliyorsun?” diye sorar. Korsan, “Asıl sen nasıl ve ne cesaretle tüm dünyaya korku salabiliyorsun?” diye karşılık verir ve şöyle devam eder: “ Ben sırf küçük bir gemi ile yapıyorum diye hırsız olarak anılırken sen koskoca bir donanma ile benimle aynı şeyleri yapınca imparator olarak anılıyorsun.”

Terör 18. yüzyılın sonlarında iktidarda olanların, yönettikleri toplumun bağlılığını sağlamak adına yapılmış şiddet olayları olarak ortaya çıkmıştır. Terör veya terörizm kavramı bir ideolojik gaye ile şiddet kullanma metodudur. Lakin burada bu şiddetin uygulayıcısı bazen bir imparator olabilirken bir hırsız da olabilmektedir. Erdem (2018: 436-437) ise; 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirenlerin kati surette terörist olduğunu ancak 11 Eylül bahanesi ile Ortadoğu’yu şiddetin merkezi haline getiren ABD (Amerika Birleşik Devletleri) için de aynı terörist kavramını kullanmanın yerinde olduğunu ifade eder. Hatta 11 Eylül saldırılarının tetikleyicisi olarak ABD’yi işaret eder ve bahsi geçen yapıyı terörü var eden siyasi bir örgütlenme olarak ele alır. Bu noktada “devlet terörü” denilen bir kavram daha ortaya çıkar. Bu kavram tartışmaya açıktır, lakin literatürde teröre karşı devlet terörü uygulayan rejimlerin başarılı olmadıklarını ifade eden görüşlerde bulunmaktadır (Demirel, 2007: 25). Cangızbay (2003: 99, 100) ise bütün bunların dışında terör kelimesinin duygular neticesinde ortaya atılan bir kavram olduğunu ileri sürer Türkçedeki asıl karşılığının tedhiş olduğunu ileri sürer. Tedhiş kelimesinin dehşet kökeninden gelmesi sebebiyle dehşetin varlığının ve bu dehşet korkusu sebebiyle, insanların iş yapamaz ve hareket edemez hale getirmeyi amaç edindiğini belirtmektedir. Terör bir amaç değil sadece bir araçtır ancak amaçlarına ulaşmak gayesi ile bireyleri yıldırma politikası adına dehşete

başvurmayan eylem, fikir akımı veya organizasyon tedhişçilik olarak adlandırılmazken bu bahsedilenlerin eylemleri de tedhişç olarak adlandırılmaz ve tedhişin olmadığı yerde de terör olamaz.

1.2.TERÖRÜN FİNANSMANI

Terör örgütlerinin gücü ve eylemlerinin büyüklüğü, örgütün motivasyon ve operasyonel kabiliyeti için vazgeçilmez olan gelir kaynaklarının miktarı ve devamlılığı ile doğru orantılıdır (Çomaklı ve Turan, 2020b: 89). Buna göre terör örgütlerinin amaçlarına ulaşabilmeleri için devamlılıklarını sürdürebilmeleri gereklidir. Sürdürülebilirlik için temel gereksinimlerden biri de finansal kaynaktır. Bundan dolayı en az örgütün sürekliliği kadar finansal kaynakların bulunması, bu kaynakların örgütün büyümesi oranında genişletilmesi ve devamlılığı da büyük önem taşımaktadır. Her ne kadar örgütlerin faaliyet gösterdiği coğrafya ve ideolojik temelleri farklılık gösterse de finansal kaynağa duyulan ihtiyaç ortaktır (Ardor, 2008: 114).

Terör grupları oluşumların ilk zamanlarında küçük hücreli gruplar veya bireylerden meydana gelirken süreç ilerledikçe daha büyük, organize yapılar hali almışlardır. İlk dönemlerinde küçük hücreli veya bireyler tarafından oluşturulan terör örgütlerinin üyeleri ise genellikle gün içinde çalışan, düzenli bir geliri olan, hayatlarını idame ettirme gayretiyle bir iş ve meslek sahibi olan kimselerdir. Bu gerekçelerle bu tip örgütleme yapılarının finansal gereksinimleri oldukça düşüktür. Bununla birlikte terör örgütlerinin büyüyüp daha organize ve eylemsel bir hal aldığı anda ise durum değişir ve finansal kaynak ihtiyacı artış gösterir. Özellikle örgüt bir bölge merkezli faaliyet gösteriyor ise bölgeyi ele geçirdiği anda daha fazla finansa ihtiyaç duyacaktır. Çünkü bir bölgede hakimiyet sağlamak o bölgede sosyal bir devlet yapılanması gibi sorumlulukları beraberinde getirecektir. Ayrıca bu durum neticesinde ise o bölge halkı tarafından desteklenmesini, grup dayanışmasını ve ayrıca finansal destek görmesini sağlayacaktır (Suistola ve Volkan, 2018: 35).

Gürel (2015: 17) ise terör örgütlerinin temel amacı olmamasına rağmen gelir elde etmesinin devamlılık gösterebilmesi ve eylem süreklilikleri açısından zorunlu olduğundan yola çıkarak, finansal kazanımları olmayan örgütsel yapıların uzun süre var olamayacağını söylemektedir. Aykın ve Sözmen (2008: 16) ise çalışmalarında

terörizm ile mücadelede ana unsurların analizini yaparlarken üç unsurdan bahsederler; “*doktrin, örgüt üyeleri ve finansman*”. Bu üç unsurdan birisinin olmamasının veya zayıf olmasının örgütsel yapıyı zaafa uğratacağından bahisle, terörizmin finansmanının öneminden bahsederler. Ayrıca terör eylemleri adına çıkartılan maliyetler sadece eylemin yapılması adına değil, süreç olarak değerlendirilmeli ve örgütün gelişimi, kendini kabul ettirmesi ve bir cazibe merkezi haline alması ile de ilgilidir. Terör gruplarının maliyetleri sadece operasyon maliyeti ile değil, örgütün lojistik, gelişim, ideolojilerini yaymak, eleman kazanmak adına da önemlidir (Turan ve Deniz, 2020: 263). Örgütlü yapılanmalar bahsedilen çalışmalardan da anlaşıldığı üzere belirli bir finansal kaynak sağlamak zorundadırlar. Finans kaynağının vazgeçilmez bir gerçeklik olduğu göz önündedir.

Terör örgütleri terör eylemlerinin maliyetinden ziyade örgütsel varlıklarının devamı açısından da büyüklükleri oranında bir gelir kaynağı bulmak durumundadırlar. Çeşitli terörist saldırıların finansal maliyetleri incelendiğinde, terör örgütlerinin eylemlerini gerçekleştirme noktasında çok büyük bir finansal desteğe ihtiyaçlarının olmadığı gözlenirse de, örgütlerin faaliyetlerini yönetebilmesi ve sürdürebilmesi için orta ve uzun vadede araç-gereç, silah, patlayıcı, mühimmat temini, taşıma faaliyetleri, barınma, gizlenme, izleme ve istihbarat elde etme, maaş bağlama, propaganda ve örgüte yeni eleman kazandırma vb. aktiviteler büyük önem taşımakta ve bunların tedariki için önemli miktarlarda mali kaynağa ihtiyaç duymaktadırlar (FATF, 2008). Bu doğrultuda denilebilir ki belirli bir inancı ya da ideolojiyi hâkim kılmak adına oluşturulan örgütlerin sadece bir eylem adına bir araya gelmiş bireylerden oluştuğunu kabul etmek olası değildir. İdeoloji veya inanç sistemleri için bir araya gelmiş bireylerin gayesi bir sistemi çökertmekten veya insanların bir sisteme bağlılıklarını yargılamaktan ziyade, kendi inanış veya ideolojisini hakim kılma ve bu doğrultularda bir dünya tasavvuru vardır. Dolayısıyla güdümüne girdikleri fikir hareketinin eylemsel taktiği olan terör veya bu fikir hareketinde birleşip sistematik olarak şiddet yolunu tercih edenlerin amacı sadece bir eylem merkezli değildir ve süreklilik arz etmesi gereklidir. Fikirsel hareketlerin en büyük gayesi eleman bulabilmek ve bu vesileyle inanç ve ideolojilerinin yaygınlığını artırmaktır. Sonuç olarak bir birlikteliği ayakta tutmak ve ona örgütsel bir yapı biçimini verebilmek için mensuplarının yiyecek, içecek, barınma, ardında kalan insanların yaşesi ve en önemlisi kanunsuz eylemlerde

bulunan bu kişilerin bir gün olası mahkûmiyeti durumunda onların cezaevi giderlerini rahatlıkla karşılaması, bakmakla yükümlü oldukları ailelerinin ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Her ne kadar amaçları gelir elde etmek olmasa da terör örgütlerinin hepsi bir gelir kaynağı bulmak zorundadırlar. Hukuki zeminde suç teşkil etmeyen veya tamamen yasadışı yollardan da elde edilse, terör örgütlerinin sürekliliğini sağlayan önemli etkenlerden biri paradır. Buradan yola çıkılarak varılan sonuç, terörizmle mücadelenin en önemli ayağı, finans kaynaklarını kesmektir. Terörizmin finansal kazanımlarının önüne geçmek ve örgütlerin para ile ilişkisini kesmek terörü bitirmek için en önemli etken olarak durmaktadır (Gödekli, 2017: 52).

1.2.1. Terörizmin Finans Kaynakları

Terör örgütleri finans kaynaklarını yasal araçlarla veya yasadışı yollardan elde edebilirler. Burada karapara aklama ile terörün finansmanı arasındaki farkı ortaya koymakta fayda vardır. Para aklama yasadışı yollardan elde edilen yüksek miktardaki gelirin yasal piyasalara aktarılmasıyla ilgiliyken terörün finansmanın yasadışı veya yasal yollardan elde edilen izafi olarak daha küçük çaplı gelirin, suçta kullanılmak amacıyla yasadışına kaymasıdır. Terörün yasal yollardan elde ettiği gelir kaynakları arasında bağış ve yardımlar, yasal piyasalarda ticaret vb. yer alabilir. Yasadışı sayılabilecek fon temin yöntemleri ise uyuşturucu, silah, insan, akaryakıt, sigara vb. madde kaçakçılığıdır (Arslan, 2019: 332). Ayrıca Gürel'e (2015: 17-19) göre ideolojik temellerinin farklılığı ve faaliyet gösterdikleri coğrafi duruma göre gelir temin etme hususunda çeşitlilikler görülmektedir. Buna karşın terör örgütlerinin finans bulma yöntemleri genellikle birbirine benzemektedir. Terör örgütlerinin finans gelir kaynakları üç bölümde toparlanabilir bunlar (Aykın ve Sözmen, 2008; Gürel, 2015; Turan ve Gemici, 2020);

- Yasa dışı faaliyetlerden elde edilen kazançlar,
- Yasal görünümlü kaynaklardan elde edilen kazançlar,
- Sponsor devletler eliyle sağlanan kazançlar

Soğuk savaşın bitmesi ve 11 Eylül saldırıları ardından devletlerin terör örgütlerine sağladıkları desteklerdeki gerilemeler neticesinde terör örgütlerinin günün şartlarına uygun yüksek kazançlı suç piyasasında faaliyet gösterdikleri görülmektedir (Aykın ve Sözmen, 2008: 25-32).

Ayrıca belirtmek gerekir ki kamu personel rejimi, adalet ve yargı sistemi, eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik hizmetleri, iç ve dış güvenlik hizmetleri (polis-asker-jandarma-özel güvenlik hizmetleri), cezaevi hizmeti, yoksul ve korunmaya muhtaç çocukların bakımı, belediye hizmetleri, teşvik ve sübvansiyonlar, gümrük hizmetleri, medya ve kitle iletişim hizmetleri gibi sunulan kamusal mal ve hizmetler de terör örgütleri tarafından finansman amacıyla kullanılmıştır (Çomaklı ve Turan, 2020a: 58).

1.2.2. Terörün Finansmanında Sigara Kaçakçılığı

Freeman (2011: 467-469) terör örgütlerinin yasa dışı yollar kullanarak elde ettiği gelirleri sadece finansal olarak değerlendirmemek gerektiğine dikkat çekerek, bu durumun terörizmle savaşılan ülkelerin meşruiyetine de gölge düşüreceğini belirtmektedir. Bu noktada sigara kaçakçılığının da terör örgütleri için ciddi bir finansal kaynak olduğunu göz önünde tutmak gerekir. Her ne kadar sigara kaçakçılığından elde edilen gelir önemsizmiş gibi düşünülse de terör örgütleri için büyük ve aynı zamanda süreklilik sağlayan bir finans kaynağı olma özelliği taşımaktadır. Irak ile Türkiye arasındaki kalan bölge sigara kaçakçılığı aracılığıyla PKK Terör Örgütü için ciddi bir finans kaynağı alanı olarak görülmektedir (Shelley, 2012). Sigara kaçakçılığı, sigara kaçakçılığına dair cezaların düşük olması ve ülke içerisindeki bandrollü sigara fiyatlarının pahalılığı sebebiyle kaçak sigarayı ülkeye sokanlar tarafından daha risksiz bir kaçakçılık türü olarak görülmekte ayrıca sigara tüketicileri için de fiyat uygunluğu sebebiyle tüketimlerinde kaçak sigara tercih sebebi olmaktadır. Bilindiği gibi sigarayı satışı hazırlamak, satmak veya sattırmak, yabancı memleketlerden getirmek, buna izin vermek devlet tekelindedir (Menteş vd, 1970: s.518). Bu tekel olma durumu ise terör örgütlerinin sigaraya dair finans elde etme amaçlı satmak veya getirtmek eylemlerine engel rol oynamaktadır.

Genellikle terör örgütlerinin yoğun olduğu bölgeden giren kaçak sigaralardan örgütlerin tekel oluşturarak muhtelif isimlerle aldıkları paylar, bu örgütler için ciddi bir finansal kaynak oluşturmaktadır (Gürel, 2015: 20). Belli dönemlerde ise kaçakçılardan pay almak yerine, bizzat PKK Terör Örgütü eli ile kaçak sigaranın ülkeye sokulduğu bilinen bir gerçektir. AB'nin ABD'de açtığı kaçak sigara davasında, kaçakçılık ile suçladığı ABD merkezli sigara firmalarının PKK aracılığıyla sigaralarını pazarladığı; bu yolla vergi kaçakçılığı yapıldığı; ancak daha önemlisi terör örgütü

PKK'ya destek verildiği ortaya konmuştur (Hürriyet Gazetesi, 2002). Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü KOM birimine bağlı ekiplerin yaptığı “Filtre” adı verilen operasyon neticesinde, kaçakçılık yoluyla PKK'ya para aktaran bir şebeke yakalanmıştır. PKK'ya para aktaran bu şebekenin Türkiye'yi de 80 milyon TL zarara uğrattığı açıklanmıştır (CNN Türk, 2008). PKK Terör Örgütü kaçak sigaradan finansal kaynak sağlamaktadır ve yıllık asgari 300 milyon Euro elde etmektedir (Akarcalı, 2016: 352).

Sigara kaçakçılığındaki artış Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nde de gündem olmuş ve milli güvenlik sorunu olarak dile getirilmiştir. Meclis'e sunulan bir araştırma önergesinde sigara kaçakçılığının; silah ya da uyuşturucu kaçakçılığına göre daha risksiz ve daha kolay olması; gerek maliyetinin az getirisinin daha fazla; gerekse mevcut kanunlara göre cezasının yok denecek kadar az olması kaçak ve sahte sigaraya olan ilgiyi artırmaktadır. Konu giderek bir millî güvenlik meselesi haline gelmiş durumdadır. Bir yandan devlet her yıl 2, 5 milyar dolar dolayında vergi kaybına uğramakta, bir yandan da terör örgütü PKK bu yöntemle finansal kaynak sağlamaktadır. Güvenlik birimlerinin hazırladığı istihbarat raporlarında, Türkiye pazarına sokulan sahte sigaranın Kuzey Irak'ta kurulan sigara fabrikalarında üretildiği, ülkeye sokulması ve dağıtılmasında ise PKK'nın aktif rol oynadığı belirtilmektedir (TBMM, 2012). Meclis konuşmasında Ahrazoğlu (2017) kaçak sigaranın terör örgütlerinin, özellikle PKK'nın, önemli bir gelir kaynağı olduğunu söylemiştir. Kaçak sigaranın terör örgütleri için ne denli büyük bir finansal kaynak olduğu güvenlik birimleri raporlarında da göze çarpmaktadır. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM) Dairesi raporlarında ise son yıllarda ele geçirilen kaçak sigaralardan ülkeye giriş yapmadan hemen önce PKK/KCK tarafından vergi adı altında haraç alındığı belirtilmektedir. Türkiye'ye sokulan kaçak sigaranın büyük oranda (%80) doğu ve güneydoğu sınırından geçirildiğini değerlendiren emniyet güçleri, durumun finansal yüküklüğüne dikkat çekmektedirler (KOM, 2015).

1.2.3. Terörün Finansmanı ile Mücadele

Terör örgütleri için büyük finans kaynağı sağlamak ve bu finansal kaynağının sürekliliği örgütlerin var olabilmeleri, seslerini duyurabilmeleri ve sürdürülebilirlikleri açısından önemlidir. Bu sebeplerle, terörizm ile mücadelede askeri metotlarla birlikte

örgütlerin varlıkları için hayati değer taşıyan finansal kaynaklarla da mücadele önemlidir (Çakmak ve Altunok, 2009: 32-47). Terörizmin finansman desteğine duyduğu ihtiyaç, temelde terör eylemleri için maliyetlerin doğrudan karşılanması ve örgütün propagandası için ihtiyaç duyulan giderler dayanmaktadır. Terör örgütlerinin geliştirdikleri finansman kaynağının ve tekniklerinin birçok çeşidi bulunduğunu izah edilmiştir. Dünya genelinde ele alındığında birçok terör örgütünün yasal ve yasa dışı yollardan sağladıkları kaynaklarla, örgütün devamlılığını sağladıkları görülmüştür (Aşkın, 2020: 88). Bu bağlamda, oluşan farkındalık neticesinde ulusal ve uluslararası alanda birçok çalışma yapılmış ve terörün finansmanı ile mücadele etmek adına kanunlar çıkarılmıştır.

6415 Sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun'un 1. maddesi "Bu kanun terör ve terörizmin finansmanı ile etkin mücadele edilmesi kapsamında; 1999 tarihli terörizmin finansmanının önlenmesine dair uluslararası sözleşmenin ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)'nin bu kanun kapsamındaki terör ve terörizmin finansmanı ile mücadeleye ilişkin kararlarının uygulanması ile terörizmin finansmanın suçunun düzenlenmesi ve terörizmin finansmanının önlenmesi amacıyla mal varlığının dondurulmasına ilişkin esasların belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır." biçiminde düzenlenmiştir. Adı geçen kanunun 3. maddesi, terör olarak tanımlanan eylemlerin gerçekleştirilmesi amacıyla fon sağlanmasının veya toplanmasını yasak etmiştir. Kanunun 4. maddesindeyse terörizmin finansmanı suçu tarif edilmiştir. Buna göre terörün finansmanı suçu " 3 üncü madde kapsamında suç olarak düzenlenen fiillerin¹ gerçekleştirilmesinde tümüyle veya kısmen kullanılması amacıyla veya

¹ Bir halkı korkutmak veya sindirmek ya da bir hükümeti veya uluslararası kuruluşu herhangi bir eylemi gerçekleştirmeye veya gerçekleştirmekten kaçınmaya zorlamak amacıyla, kasten öldürme veya ağır yaralama fiilleri.

12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında terör suçu olarak kabul edilen fiiller. Türkiye'nin taraf olduğu; (1) Uçakların Kanun Dışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Hakkında Sözleşme, (2) Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme, (3) Diplomasi Ajanları da Dahil Olmak Üzere Uluslararası Korunmaya Sahip Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme, (4) Rehine Alınmasına Karşı Uluslararası Sözleşme, (5) Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme, (6) Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşmeye Munzam, Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havaalanlarında Kanun Dışı Şiddet Olaylarının Önlenmesine İlişkin Protokolde, (7) Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme, (8) Kıta Sahanelerinde Bulunan Sabit Platformların

kullanılacağını bilerek ve isteyerek belli bir fiille ilişkilendirilmeden dahi bir teröriste veya terör örgütlerine fon sağlayan veya toplayan kişi, fiili daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” olarak düzenlenmiştir.

Bir başka tanımlama ise uluslararası ve genel kabul gören bir ifade olarak Birleşmiş Milletler (BM) tarafından gerçekleştirilmiştir. Terörün finansmanını engellemek amacıyla Fransa önderliğinde yapılan çalışmalar neticesinde, 9Aralık 1999 tarihinde BM nezdinde, Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme (TFÖS) hazırlanmış ve ülkelerin imzasına sunulmuştur. TFÖS ile terörün finansmanı ayrı bir suç olarak ele alınmaktadır. Sözleşmenin ikinci maddesi terörün finansmanını açıklamaktadır. Buna göre terörün finansmanı, herhangi bir kişi, her ne surette olursa olsun, tümüyle veya kısmen, bahsi geçen sözleşmenin ekinde yer alan antlaşmalarda düzenlenen suçlarda; niteliği veya kapsamı itibariyle, bir halkı korkutmak, ya da bir hükümeti veya uluslararası örgütü herhangi bir eylemi gerçekleştirmeye veya gerçekleştirmekten kaçınmaya zorlamak amacıyla gütmesi halinde bir sivilin ya da bir silahlı çatışma durumunda muhasemata doğrudan katılmayan herhangi başka bir kişiyi öldürmeye veya ağır şekilde yaralamaya yönelik tüm eylemlerin gerçekleştirilmesinde kullanılması niyetiyle veya kullanılacağını bilerek doğrudan veya dolaylı olarak yasa dışı bir şekilde ve kasten, fon sağlamakta veya toplamakta ise, bu Sözleşmeyi ihlal eder biçiminde tanımlanmıştır².

BM'nin yaptığı diğer çalışmalar ise BMGK'nin çıkarmış olduğu kararlardır. Terörün yanı sıra terörün finansmanının önlenmesi için 1373 sayılı kararı yayınlamıştır. Bu karara göre bütün devletlerin;

- Terörist eylemlerinin finansmanının önlenmesine ve cezalandırılmasına,
- Hangi şekilde olursa olsun, doğrudan ya da dolaylı olarak uyrukları tarafından toprakları üzerinde terörist eylemleri işlemek için veya bunların terörist

Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Protokolde, (9) Terörist Bombalamalarının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşmede yasaklanan ve suç olarak düzenlenen fiiller.

² Eylemin suç oluşturması için, fonun, suçun işlenmesi için fiilen kullanılmış olması şart değildir. Sayılan suçların herhangi birini işlemeye teşebbüs eden herhangi bir kişi de suç işlemiş sayılır. Sayılan suçlardan birine, suç ortağı olarak iştirak etmek, suçu örgütlemek, başkalarına talimat vermek, bir veya birden fazla suçun birlikte hareket eden bir grup tarafından işlenmesine katkıda bulunmak gerekir. ,

eylemleri işlemek için kullanılacağı bilerek kasten mali kaynak temini ve toplanmasının suç haline getirilmesine,

- Terör suçunu işleyenlerin ya da işlemeye kalkışanların bu nevi eylemler kolaylaştıran ya da onlara katılanların bu şahıslara ait veya bu şahıslar tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak denetlenen kuruluşların ve anılan şahıs ya da kuruluşlar adına veya bu şahıs ya da kuruluşların talimatları doğrultusunda hareket eden şahıs ya da kuruluşların ve bu şahıslar ve kuruluşlarla ortak olan veya onlar tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak kontrol edilen bu şahıslara ait mal varlıklarından doğan anapara da dahil olmak üzere, anaparalarının ve diğer mali varlıklarının ve ekonomik kaynaklarının vakit geçirilmeksizin dondurulmasına,
- Toprakları üzerinde bulunan kendi uyrukları veya bütün kişi ve kuruluşlardan doğrudan veya dolaylı olarak, terörist eylemlerde bulunmak suçunu işleyenlerin ya da işlemeye kalkışanların bu nevi eylemleri kolaylaştıran ya da onlara katılanların, bu şahıslara ait ya da doğrudan veya dolaylı olarak bunlar tarafından kontrol edilen kuruluşların ve bu şahısların adına ya da talimatları doğrultusunda hareket eden şahıs ya da kuruluşlara sermaye katmalarına, mali katkına veya ekonomik kayna veya mali ya da buna bağlı diğer hizmette bulunma sağlamalarını yasaklamasına karar verilmiştir.

Ayrıca 1373 sayılı karar ile devletlerin; sınırlarda etkili denetimler icra ederek teröristlerin ve terörist grupların hareketlerini ve kimlik cüzdanları ve seyahat belgeleri verilirken denetlemelerine ve kimlik cüzdanlarının ve seyahat belgelerinin taklit edilmesini ya da hileli kullanımını engellemelerine yönelik hükümler getirilmiş ve uluslararası ve ulusal hukuka uygun olarak bilgilerin değişimini ve idari ve adli temelde terörist eylemlerinin önlenmesi amacıyla iş birliğine gidilmesi ön görülmüştür (BMGK, 2001).

Dünya Bankası (WB) ve Uluslararası Para Fonu (IMF), 2002 yılında Finansal Eylem Görev Kuvveti'nin (Financial Action Task Force-FATF) para aklama ve terörün finansmanına ilişkin 40 tavsiyesini ve münhasıran terörün finansmanın önlenmesine yönelik hazırlanan 9 özel tavsiyesini temel uluslararası standart olarak kabul etmiştir. FATF, Türkiye'nin 24 Eylül 1991 yılında üye olduğu bir birliktir. Tüm İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ve finansal merkez özelliğindeki ülkeler, bu oluşuma üye olabilmektedirler. FATF günümüzde suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanı ve mücadele konusunda standart koyucu bir organ haline gelmiştir. 40 artı 9 tavsiye önemli düzenlemelerdir (Aykın ve Sözmen 2008: 78-79). FATF'nin 9 Özel Tavsiyesi şu şekildedir (FATF, 2008);

- Birleşmiş Milletler belgelerinin onaylanması ve yürürlüğe konması,
- Terörizmin, terörist eylemlerin ve terör örgütlerinin finansmanın suç haline getirilmesi,
- Terörist mal varlıklarının dondurulması ve müsaderesi,
- Terörizmle ilgili şüpheli işlemlerin bildirimini,
- Uluslararası iş birliği,
- Alternatif havale yöntemleri,
- Elektronik transfer,
- Kar amacı gütmeyen kuruluşlar,
- Kuryeler aracılığıyla para nakli.

Avrupa Konseyi (AK), terörle mücadele de etkin tedbirler alması ve terör eylemlerinin politik, felsefi, ideolojik, etnik, dini veya herhangi bir başka gerekçeyle haklı gösterilmesini önlemek amacıyla, AK'ye üye olan ülkeler tarafından hazırlanan Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi, El Konulması ve Terörizmin Finansmanına İlişkin AK Sözleşmesi, 16.05.2005 tarihinde Varşova'da imzalanmış ve yeterli sayıda devlet tarafından imzalanarak 2006 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin 1. maddesinde terörün finansmanı tanımlanırken BM, TFÖS'nin 2. maddesine atıfta bulunulmuştur. Sözleşmenin 2. Maddesinde, tarafların kısmen veya tamamen terörizmin finansmanı amacıyla kullanılan ya da bu amaç için tahsis edilen ve yasal ya da yasa dışı kaynaklı mal varlıklarını veya söz konusu suç gelirlerinin araştırılması, izlenmesi, tespit edilmesi, dondurulması, el konulması ve müsaderesini temin etmesini ve bu konuda uluslararası iş birliğini sağlamalarının gerektiği belirtilmiştir.

1.3. VERGİ VE SİGARA ÜZERİNDEKİ VERGİ POLİTİKALARI

Tütün imalatı genel tarih boyunca devletlerin tekeli altında olmuştur. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Özellikle tütün ve tütün ürünleri bağımlılık yapma özellikleri nedeniyle, kullanıcıların iradeleri dahilinde kolaylıkla vazgeçebildikleri maddeler değildirler ve bunun yanında sebep oldukları hastalıklar nedeniyle birey ve toplum sağlığını olumsuz etkilemekte ve sosyal güvenlik kurumlarına ek maliyet yaratmaktadırlar. Devletler gerek toplum sağlığını korumak amacıyla bu ürünlere olan talebi düşürmek ve gerekse ortaya çıkan sağlık hizmeti maliyetini kullanıcılardan

temin etmek amacıyla bu ürünler üzerinde ek vergiler koymaktadırlar. Bakıldığında sigara üzerindeki vergi politikaları Aristoteles'in (2014: 103) yüzlerce yıl önce ifade ettiği devlet kavramına tamamlayıcı bir yaklaşım sergilemekte ve buna göre devlet herkesin iyi yaşamalarını, yani tam ve doyurucu bir yaşam sürmelerini olanaklı kılabilme içindir.

1.3.1. Tütün ve Tütün Ürünlerinin Tarihsel Gelişim Süreci

Yapılan çalışmalar incelendiğinde sigaranın Amerika'nın keşfi ile ortaya çıktığı ve Amerika'dan Avrupa'ya ve dünyaya dağıldığı görülmektedir. Amerikan yerlilerinin Avrupalılar gelmeden çok önceden beri tütün içtikleri bilinmektedir (Akarcılı, 2016: 25). Tütüne ait ilk figürler Amerika'da bulunmuştur. İlk başta dinsel tören ve ayinlerde tütsü niyetiyle kullanılan tütünler, keyif verici etkisi sebebiyle toplum tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Amerika'nın keşfinde bulunanların keşif sonrasında Avrupa'ya taşıdıkları tütün önemli şahsiyetlerin de kullanımı sonucunda halk tarafından benimsenmiş ve kullanımı hızla artmıştır (Ertem, 2011: 19). 1882 yılına gelindiğinde ise daha öncesinde sarılmış sigara satışı ile uğraşan James Buchanan Duke ve James Bonsack ile birlikte ürettikleri makine sayesinde o zamana kadarki standart ölçülere sahip sigaraların ilk üretimini gerçekleştirmiş ve seri üretime başlanmıştır. Günde 120 bin adet üretim sayısına ulaşmasıyla tüketimin artması için sponsorluk ve reklam çalışmaları için harcamalar yapmıştır (Milliyet Gazetesi, 2012). Cumhuriyetten önce Osmanlı Devletinde ise 1884 yılında İstanbul ve İzmir'de kurulmuş iki tütün fabrikası vardır. Bu iki fabrikanın yanı sıra Samsun, Adana, Şam ve Halep'te bulunan diğer dört fabrika Memalik-i Osmaniye Tütünleri İdare-i İnhisariyesi adı altında bulunan Reji Şirketindedir. Osmanlı hükümeti bu tekelerde müşterek-ül menfaa (ortak çıkarlı)dır. Tütün ticareti tekel altında olduğundan ayrı bir işleme tabidir ve Dış Ticaret İstatistikinde ithalat gösterilmemektedir (1970: 71-73).

1.3.2. Vergi

Vergi, kamu giderlerini karşılamak maksadıyla vatandaşların yapmış olduğu parasal ödemedir. Etimolojik olarak Türkçe kökenli olan "vergi", temelde hediye anlamı taşımaktadır (Çomaklı, 2007: 43). Smith (2012: 927-928) vergiyi; "Devletin, yurttaşlarını koruması karşılığında her yurttaşın geliri oranı gözetilerek, hükümet

masraflarının karşılanması için ve birbirleri içerisinde en yakın oranda devlete katkıda bulunması.” olarak tanımlamaktadır. Montesquieu (2014: 216) ise devletin gelir kaynağının vergi olduğunu, bütün vatandaşların elde ettiği gelirlerin bir kısmını devlete vermesinin vatandaşların geriye kalan mallarını güvence altına alınmasını sağlayacağını ya da rahatlık içerisinde yararlanacağını söylemektedir. Montesquieu ve Smith’ten anlaşılacağı üzere dönemlerinin devlet algısı sadece koruyuculuk üzerine kurulmuş ve verginin amacı korunmakla mükellef olanların koruyucularına ödenen bir kavram olarak görülmektedir. İbn Haldun (2017: 561) hanedanlıkların ilk önce kırsal veya çöl alanda kurulduğunu, bu sebepten hanedanlığın harcamalarında daha kanaatkar olduğunu ve bunu neticesinde ise halktan vergi alma konusunda katı olmayacağını belirtir. İlerleyen dönemlerde ise istilalar ile büyüyen hanedanlıkta bir refah artışı meydana gelir, refah artışı neticesinde harcama artışı ortaya çıkar. Artan harcamalar sebebiyle yöneticinin ve hanedanlık üyelerinin masraflarında da artış baş gösterir. Fazla harcama eğilimi hanedanlıkta olduğu gibi halk tarafında da kendini gösterir. Buna paralel olarak askerlere yapılan ödemelerde ayrıca hanedan mensuplarının maaş artışını zaruri halde getirir. Bunun neticesinde refah bir miktar daha artar bu refah artışı içerisinde ise israf kaçınılmaz bir hal alır. Sultanın harcamadaki artışı halka tekrar sirayet eder. Çünkü halkın yaşantısı yöneticisinin tavrına göre şekil almaktadır. Bu durum sonucu harcamaları artan Sultan vergileri artırma yoluna gider çünkü halkın harcamalarındaki artış yöneticinin dikkatinden kaçmaz bir diğer sebep ise Sultan’ın harcamaları ve ordunun giderleri de bir artış göstermiş olmasıdır. Mutlak bir vergi kavramı bulunmayıp dönemselsel olarak farklı anlamlar içermiştir. İnsanlar siyasi bir topluluk oluşturmaları sonucunda üyelerinden değişik biçimlerde fedakârlıklar talep etmişlerdir. İlkel toplumlarda şeflere hediyeler verilerek, ihtiyaçların karşılanmakta ilkel toplulukların büyümesi neticesinde hükümdarla ortaya çıkmış ve bu büyüme ile orantılı olarak da küçük kavgalar, büyük savaşlar halini almıştır. Hükümdarlar savaşlardan elde edilen ganimetler, hakimiyeti altına aldıkları insanlardan aldıkları haraçlar dışında kendi uyruklarından da önceden hediye olarak sunulan şeyleri zorunlu bir hale dönüştürmüşlerdir. Vergi modern dönemde ise kamu harcamaları için devletlerin egemenlik güçlerine dayanarak insanlardan alınan para olarak nitelendirilmektedir. Verginin özellikleri şöyle sıralanabilir (Mutluer, Önder ve Kesik, 2007: 83);

- Vergi egemenlik göstergesi olarak söylenebilir ve bu egemenlik kavramı dolayısıyla keyfi değil bir kanuna göre uygulanır.
- Geçmişte aynı olarak alınan vergiler günümüzde sadece para olarak alınmaktadır.
- Vergi bir hizmetin karşılığında ziyade toplumsal durumların ortaya çıkardığı ihtiyaçları karşılamak amacıyla alınır yani dolaylı bir karşılığı vardır.
- Verginin ilkesel olarak geri ödenmesi söz konusu değildir.

Turhan (2020: 22); modern maliye anlamında vergiden kamu amme hizmetlerini gerçekleştirmek adına devletlerin bireylere görev olarak addettiği ve meşruluğunu devletin egemenliğinden elde ettiği; ölçüt olarak yapılan amme hizmetinin büyüklüğü nispetinde ortaya çıkan zorunlu ödemeler olarak bahsetmektedir. Bu güne kadar hep liberal iktisatçılar üzerinde tanımlanan vergileri sosyalizmin fikir babası Marx'ın (1967: 129-140) ise şu biçimde kendisini ifade etmektedir; “Devletlerin gelir ve gider dengesinin sağlanması devletin ve ayrıca devletin iflasının önüne geçmenin önemli bir başrol oyuncusudur. Düşünür, tüketim vergisinin olduğu gibi kalmasını ve gelir vergisinden ise vazgeçilmesini burjuvazinin yani devleti kontrol eden sınıfın daha çok kazanma gayreti olarak görmektedir.” Marx vergiyi düzen partisi olarak adlandırdığı iktidar ve onun yandaşları için sadece onların menfaati ve kazançları doğrultusunda kullanılmasından dolayı, işçi sınıfının cebinden alınan bir haraç olarak tanımlar.

Anarşist akımın fikrinsel ilk teorisyeni olarak kabul edilen iktisatçı Proudhon'a (2012: 188-189) göre vergi; yararlılığının tamamen olumsuz olduğuna hükmettiği otorite görevlileri için üretken olmayan, adını verdiği sınıfın hizmetçiliği olarak tanımlamaktadır. Ayrıca devlet ve polisin var olma aracı olarak adlandırmaktadır.

1.3.3. Sigara Üzerinden Alınan Vergiler

Sigaraya uygulanan vergiler devlete gelir sağlamanın yanında sigara kullanımını azaltmak için en etkili yöntem olarak belirtilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 2004 yılında ülkelerin imzasına açtığı Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi'nde tütün kullanımını azaltmakta en etkin yol olarak da vergi fiyat önlemlerini bir politika olarak düşünmüştür (WHO, 2014: 8). Sigara kullanımı ile mücadelede yöntem olarak kullanılan vergi politikaları her ne kadar uluslararası düzeyde kabul görmüş olsa da, uygulanan vergi politikalarının istenilen derecede sigara kullanımını azaltmadığı ancak devletlerin bu metot ile gelirini artırdığı görülmektedir (Beşer ve Aşkan, 2019:

67). Sigara kullanımının azaltılması amacıyla yapılan vergilendirme politikaları istenen hedeflere ulaşmak için bir yöntem olduğu gibi aynı zamanda devletlerin sağlık giderlerini karşılamak ve gelir sağlamak için bir yol olarak da görülmektedir (Uğur ve Kömürcüler, 2015: 330). 2018 yılı itibarı ile Türkiye’de sigaraya uygulanan vergi oranı %84 civarındadır. Sigaraya uygulanan vergilerde amaç sigara tüketimini azaltmak olarak belirlense de yakalanan kaçak sigara ve kayıt dışı olarak satılan sarmalık kıyılmış tütün de eklendiği zaman ülkemizde sigara tüketiminin azalmasından ziyade vergilendirilen sigara tüketiminin azaldığı ancak kaçak sigara ve kıyılmış sarmalık tütün tüketiminin arttığı bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır (Tütün Eksperleri Derneği, 2019: 15).

1.3.3.1. Katma Değer Vergisi (KDV)

Katma değer vergisi (KDV) İkinci Dünya Savaşı’nın ardından ortaya çıkan bir vergi türüdür. Dolaylı bir vergi çeşidi olmasının yanında, yapısı itibarı ile bir ürünün ham maddeden tüketiciye ulaşan zamana kadar her el değişiminde uygulanan bir vergi türüdür (Uluatam, 2003: 387-388). Katma değer vergisi, harcamalar üzerinden alınan bir vergidir. Katma değer vergisinin mükellefleri ise, bazı istisnalar haricinde, KDV’ye tabi mal ve/veya hizmet ifasında bulunanlardır. Katma değer vergisinin nihai yüklenicisi ise, nihai tüketici durumunda bulunan kişi ve kurumlardır (Birgili,2017). Türkiye’de ise KDV 1985 yılında uygulanmaya başlamıştır. Devletler için getirisi büyük yer tutan bir vergi olarak göze çarpmaktadır (Mutluer, Önder, Kesik, 2007: 365).

1.3.3.2. Maktu ve Nispi Özel Tüketim Vergisi

Maktu, matrahın büyüklüğü ya da vergi konusunun parasal değeri ile belirli bir oran dikkat alınmaksızın, bütün mükelleflerden önceden belirlenmiş sabit miktarlarda ve eşit olarak alınan vergiyi ifade etmektedir. Türk vergi sisteminde damga vergisinin bir kısmı, bazı harçlar ile akaryakıt tüketim vergisi, maktu vergi niteliğindedir. Vergi adaleti uygunluğu tartışmaya açık olan bir vergi türüdür (Sekdur ve Altun, 2001: 455-456).

Nispi vergi, matrahın büyüklüğü ya da vergi konusunun parasal değeri belirli bir oran dikkat alınarak mükelleflerin ödeme gücüne göre farklı miktarlarda alınan vergiyi ifade eder. Bu vergi türünde önceden belirlenmiş sabit oranlarla mevcut olmayıp vergi miktarı matrahın büyüklüğü ile öngörülen vergi oranına göre ortaya çıkmaktadır (Sekdur ve Altun, 2001: 514-515).

Maktu ÖTV’de, ürünün üretim sürecinde iken vergilendirilmesi durumudur. Sigara üzerinden açıklanacak olursa sigaranın paketlenmeden önce adet sayısı göz önüne alınarak vergilendirilmesi durumudur. Nispi ÖTV ise sigaranın perakende satış fiyatı yani paket bazlı fiyatı üzerinden alınan vergidir (Güzel, 2019: 38)

1.3.3.3.Özel Tüketim Vergisi

Özel tüketim vergisi genel tüketim vergilerinden farklı olarak ürün bazlı mal ve hizmetten alınan vergi olarak nitelendirilebilir. Adından da anlaşılacağı üzere, belirli ürünlerden alınması sebebiyle özel bir vergi türü olarak göze çarpmaktadır (Nadaroğlu, 2000: 364). Özel Tüketim Vergisi tek aşamalı ve dar kapsamlı dolaylı bir vergidir (Mercan ve Dündar, 2003:21). Katma değer vergileri dışında yer alan bazı ürün ve hizmetler üzerinde bulunan değişik isimlerdeki vergilerin bir başlık altında toplanarak, 2002 yılında kanunlaştırılarak yürürlüğe girmiştir (Mutluer, Öner, Kesik, 2007:368). İktisadi sistem içerisinde binlerce ürün ve hizmet üretilmektedir. Üretilen bu ürün ve hizmetler içerisinde belli başlı bazıları ise ekstra vergi ile vergilendirilmektedir. Bu tür vergilerin devlete gelir sağlamak dışında başka sebepleri olduğu ileri sürülmektedir. Bunlar örneklendirecek olunursa; lüks tüketim ürünleri üzerine konulan ilave verginin toplumdaki gelir dağılımını düzenleyeceği, tüketilmesinin bireyler üzerinde ortaya çıkardığı sağlık problemlerinin önüne geçmek için alkol ve sigara üzerindeki ekstra vergiler, çevreyi korumak adına petrol ürünlerine uygulanan vergiler olarak sıralanabilir (Uluatam, 2003: 381). Anlaşılacağı üzere özel tüketim vergileri devletlerin bazı politikaları uygulama aracı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Üretimden yâda üretimin belirli bir aşamasından genel olarak alınmayıp da tek tek belirlenen bazı ürün ve hizmetlerden alınan vergilere, özel tüketim vergisi denilmektedir. Özel tüketim vergisi ekonomik sürecin üretim ve dağıtım aşamalarında veya bunların sadece birinde belirlenen bazı mal ve hizmetlerden alınmaktadır. Özel tüketim vergisi belirli mal ve hizmet gruplarına uygulanmakta ve böylece bir ülke

ekonomisi içinde üretilen değerlerle, ithal edilen bazı mal ve hizmetler özel tüketim vergisinin konusunu oluşturmaktadır. Dünya uygulamalarına bakıldığında genel tüketim vergileri yanı sıra sözü edilen özel tüketim vergilerinin, bir yandan gelir toplama diğer yandan ise tüketicilerin harcama kalıplarını etkileme açısından giderek önem kazandığı ve bu türden vergilerin toplam vergi hâsılatları içerisinde önemli bir yer tutmaya başladığı görülmektedir (İnsel,2021).

18. yüzyılda Adam Smith (2006: 1001) halkın sağlığı için zararlı olan tütün, alkol vb. ürünlerin vergilerinin artırılması ve bunun yanı sıra halk sağlığına faydalı olduğu düşünülen ürünlerin ise vergilerinin düşürülmesini uygun bulmaktadır. Bu durumlar neticesinde hem halk hem de devletin kazanç içerisinde olacağını belirtir. Ancak yüksek vergiler sebebiyle ya o ürünlerin kullanımının azalacağı ya da kaçakçılık yolu ile tedarik edileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Kaçakçılık sebebi ile tüketimde bir düşme olması durumu ekonomi de bir kayba sebep olacaktır. Kaçakçılığı önlemenin ise iki yolu bulunmaktadır ya vergileri düşürmek ya da kaçakçılığı önleyici kabiliyeti çok yüksek bir yönetim sistem inşa etmek. 18. Yy'da dahi tuz ve tütünden alınan yüksek vergiler neticesinde ve bu ürünlerin kullanımı bir nevi zorunluluk hali olması sebebiyle her yıl oldukça fazla sayıda insan bu ürünlerin kaçakçılığı sebebiyle idam edilirken yüzlerce insan da kürek cezasına çarptırılmıştır (Smith, 2006: 1028).

Türkiye'de ÖTV Kanunu eki (III) sayılı listenin (B) cetvelinde sigaralar ile diğer tütün mamulleri yer almaktadır. 7061 sayılı Kanun'un 75. maddesi ile içerisinde tütün doldurulmak suretiyle filtreli sigara olarak kullanılabilen makaronlar da (III) sayılı listenin (B) cetveline eklenmek suretiyle ÖTV kapsamına alınmıştır. Makaronlar için ÖTV oranı, sigaralarda da uygulanan %65,25 olarak tespit edilmiş, asgari maktu vergi tutarı ise bir adedi için 0,0994 lira olarak belirlenmiştir. Bu uygulama Kanunun yayım tarihi olan 05.12.2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Oktar, 2018).

Türkiye'de 2010-2020 yılları arasındaki dönemde elde edilen toplam vergi miktarları, toplam özel tüketim vergisi miktarları ve sigara üzerinden alınmak suretiyle elde edilen özel tüketim vergisinin miktarları Tablo-1, Tablo-2 ve Tablo-3'te gösterilmiştir. Ayrıca Tablo-1'de yıllara göre; genel vergi gelirleri içerisinde özel tüketim vergisi gelirinin oranı; Tablo-2'de özel tüketim vergisinden elde edilen gelirler içerisinde tütün mamullerinden elde edilen özel tüketim vergisinin oranı; Tablo 3'te ise toplam

vergi gelirleri içerisinde tütün mamullerinden elde edilen özel tüketim vergisinin oranı verilmiştir. Ancak unutmamak gerekir ki her vergide olduğu gibi ÖTV'nin de genel olarak ilk amacı gelir sağlamaktır.

Tablo-1: Özel Tüketim Vergisinin Toplam Vergi Gelirine Oranı

Yıllar	Toplam Vergi Geliri	Özel Tüketim Vergisi Geliri	% Oran
2010	210.560.388,00 ₺	57.285.121,00 ₺	27,20602937
2011	260.945.623,00 ₺	64.978.306,00 ₺	24,9010906
2012	286.324.162,00 ₺	72.667.961,00 ₺	25,37961187
2013	334.704.964,00 ₺	86.595.788,00 ₺	25,87227478
2014	362.175.100,00 ₺	92.265.878,00 ₺	25,47548907
2015	419.094.393,00 ₺	107.270.812,00 ₺	25,5958595
2016	471.729.227,00 ₺	121.618.032,00 ₺	25,78132222
2017	550.397.373,00 ₺	139.648.344,00 ₺	25,37227662
2018	636.651.069,00 ₺	135.550.692,00 ₺	21,29120622
2019	690.343.850,00 ₺	149.442.578,00 ₺	21,64755694
2020	833.062.294,00 ₺	207.283.154,00 ₺	24,8820713

Kaynak: Rakamlar Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinden elde edilmiş olup tablo tarafımızca hazırlanmıştır. <https://muhasebat.hmb.gov.tr/genel-yonetim-mali-istatistikleri> (4 Nisan 2021)

Avrupa Birliği ile yapılan uyum çalışmaları ile ilgili olarak 12.06.2002 tarih ve 24783 sayılı Resmi Gazete'de 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu kabul edilmiştir. Bu Kanun ile dolaylı vergiler kapsamında yer alan ÖTV'de ülkemizde uygulama alanı bulmuştur. Dolaylı vergiler alanında yapılan bu reformla, 16 adet vergi, harç, fon ve pay yürürlükten kaldırılmıştır. 1 Ağustos 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu yirmi madde ve iki geçici maddeden oluşmaktadır. Ayrıca Maliye Bakanlığı'nca iki tane Özel Tüketim Vergisi Kanunu Genel Tebliği düzenlenmiştir. Gelir, Kurumlar, KDV'den sonra dördüncü büyük vergi durumuna gelen Özel Tüketim Vergisi yaklaşık 1500 mükellefi ve 207 çeşit ürünü kapsamaktadır (İnsel, 2021).

Tablo-2: Tütün Mamullerinden Elde Edilen Verginin Özel Tüketim Vergisine Oranı			
Yıllar	Özel Tüketim Vergisi Geliri	Tütün Mamullerinden Elde Edilen Vergi	% Oran
2010	57.285.121,00 ₺	14.784.461,00 ₺	25,80855
2011	64.978.306,00 ₺	15.850.168,00 ₺	24,39302
2012	72.667.961,00 ₺	19.975.803,00 ₺	27,48915
2013	86.595.788,00 ₺	21.326.764,00 ₺	24,62795
2014	92.265.878,00 ₺	23.024.332,00 ₺	24,95433
2015	107.270.812,00 ₺	26.968.709,00 ₺	25,14077
2016	121.618.032,00 ₺	32.235.133,00 ₺	26,50522
2017	139.648.344,00 ₺	37.426.851,00 ₺	26,80078
2018	135.550.692,00 ₺	42.724.573,00 ₺	31,51926
2019	149.442.578,00 ₺	50.358.402,00 ₺	33,69749
2020	207.283.154,00 ₺	61.801.432,00 ₺	29,81498

Kaynak: Rakamlar Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinden elde edilmiş olup tablo tarafımızca hazırlanmıştır. <https://muhasebat.hmb.gov.tr/genel-yonetim-mali-istatistikleri> (4 Nisan 2021)

Tablo-3: Tütün Mamullerinden Elde Edilen Gelirin Yıllık Toplam Vergi Gelirine Oranı

Yıllar	Toplam Vergi Geliri	Tütün Mamullerinden Elde Edilen Vergi	% Oran
2010	210.560.388,00 ₺	14.784.461,00 ₺	7,021483
2011	260.945.623,00 ₺	15.850.168,00 ₺	6,074127
2012	286.324.162,00 ₺	19.975.803,00 ₺	6,976639
2013	334.704.964,00 ₺	21.326.764,00 ₺	6,37181
2014	362.175.100,00 ₺	23.024.332,00 ₺	6,357238
2015	419.094.393,00 ₺	26.968.709,00 ₺	6,434996
2016	471.729.227,00 ₺	32.235.133,00 ₺	6,833397
2017	550.397.373,00 ₺	37.426.851,00 ₺	6,799969
2018	636.651.069,00 ₺	42.724.573,00 ₺	6,71083
2019	690.343.850,00 ₺	50.358.402,00 ₺	7,294684
2020	833.062.294,00 ₺	61.801.432,00 ₺	7,418585

Kaynak: Rakamlar Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinden elde edilmiş olup tablo tarafımızca hazırlanmıştır. <https://muhasebat.hmb.gov.tr/genel-yonetim-mali-istatistikleri> (4 Nisan 2021)

Tablo-4: Yıllara Göre İç Satış Rakamları

Yıllar	İç Satış Miktarı (Adet)
2010	93.354.256.336
2011	91.217.479.040
2012	99.257.052.660
2013	91.659.534.370
2014	94.681.206.450
2015	103.210.236.100
2016	105.488.652.808
2017	106.223.754.440
2018	118.541.720.970
2019	119.747.102.254
2020	117.911.206.640

Kaynak: Veriler T.C Tarım ve Orman Bakanlığı Tütün ve Alkol Dairesi Başkanlığı'nın internet sitesinden alınmıştır. <https://www.tarimorman.gov.tr/TADB/Menu/22/Tutun-Ve-Tutun-Mamulleri-Daire-Baskanligi> (19 Mayıs 2021)

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN AMAÇ, KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

2.1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada sigara kullanıcılarının kaçak sigaraya karşı algı düzeylerini ve yönünü belirlemek ve bu algının demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

2.1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu araştırma 18 ve üzeri yaş grubunda sigara kullanan bireyleri kapsamakta olup Ankara kent merkeziyle sınırlı tutulmuştur. Dolayısıyla elde edilen bulgular Ankara iliyle sınırlı olarak genellenebilecektir.

2.2. EVREN, ÖRNEKLEM VE VERİ DERLEME ARAÇLARI

2.2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini belirlerken Ankara kent merkezinin farklı bölgelerinden hasta ve çalışanların Gazi Üniversitesi Hastanesine geldikleri varsayımından hareket edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın örneklemini Ankara İli Gazi Üniversitesi Hastanesinde 2020 yılı Ocak-Mart ayları arasında tesadüfi örneklem yöntemiyle belirlenen 595 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada nicel metodoloji kullanılmış olup veriler anket yöntemiyle derlenmiştir. Sorulara yeterli düzeyde katılım sağlamadığı veya özenli doldurulmadıkları gerekçesiyle 20 anket formu analizlere dahil edilmemiştir.

Gazi Hastanesinde 2020 yılı 15 Mart itibari ile pandemi tedbirlerinden dolayı yüz yüze uygulama yapılamamıştır. Belirlenen evreni temsil edebilecek %95 güven aralığı ve 0.05 hata miktarı dikkate alınarak belirlenen örneklemin hesaplanmasından aşağıda yer alan eşitlik kullanılmıştır:

$$= \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{N}} \quad (\text{Eşitlik 3.1})$$

Eşitlik 3.1’de yer alan $n_0 = (t^2PQ)/d^2$ eşitliği ile hesaplanmakta, p (belirli bir özelliğe sahip olma) ve q (belirli bir özelliğe sahip olmama) anlamlılık değeri 0,05 alındığında, pq=0,25 olacağından ve tabloda karşılık gelen t değeri 1,96 olduğundan 0,05 anlamlılık düzeyinde $n_0=384,16$ olarak hesaplanmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2012). n_0 formülünde yer alan d^2 ’deki d değeri araştırma evreninin özelliğine ilişkin yapılacak tahminle ilgili göz ardı edilmek istenen aralık genişliğini tanımlar ve en fazla $\pm 5,0$ puanı göz ardı edecekse d miktarı 0,05 olarak hesaplanır. Örnekleme hesaplarırken formülde n_0 yerine konulduğunda;

$$= \frac{384,16}{1 + \frac{384,16}{4256}} = 352,44 = 353$$

olarak hesaplanmıştır. Araştırma kapsamında hastane çalışanı olan ve tütün mamulü kullanan 575 yetişkin bireye ulaşılmıştır. Ulaşılan örneklem hesaplanan örneklem sayısının üzerinde olduğundan araştırma evreni olarak belirlenen evreni oluşturan yetişkinleri temsil edebilecek yeterlikte olduğu görülmektedir. Araştırma örneklemine ulaşmada kolaylıkla bulunabilen örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örnekleme ulaşmak için kullanılan kolaylıkla bulunabilen örnekleme, bir bölge söz konusu değilse, yakın çevrede bulunan ve ulaşılması kolay, elde mevcut ve araştırmaya katılmak isteyen (gönüllü) bireyler üzerinde yapılan örneklemedir (Erkuş, 2013). Örnekleme oluşturan yetişkinlerin demografik özelliklerine göre dağılımları Tablo 7’de verilmiştir.

Araştırmanın örneklemini belirlerken Ankara kent merkezinin farklı bölgelerinden hasta ve çalışanların Gazi Üniversitesi Hastanesine geldikleri varsayımından hareket edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın örneklemini Ankara İli Gazi Üniversitesi Hastanesinde 2020 yılı Ocak-Mart ayları arasında tesadüfi örneklem yöntemiyle

belirlenen 595 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada nicel metodoloji kullanılmış olup veriler anket yöntemiyle derlenmiştir. Sorulara yeterli düzeyde katılım sağlamadığı veya özenli doldurulmadıkları gerekçesiyle 20 anket formu analizlere dahil edilmemiştir.

2.2.2. Veri Toplama Araçları

Anket formunun birinci kısmında, katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mesleği, aylık geliri ve kaç yıldır tütün mamulü tükettiğini içeren demografik özelliklere yönelik 6 soru yer almaktadır.

İkinci kısmında ise katılımcıların tütün mamulü kullanımı ve kaçak sigara kullanımına yönelik görüşlerinin alınabileceği her bir maddenin ayrı olarak değerlendirilmesine ve maddelerin birbirleri ile karşılaştırılmasına elverişli frekansa dayalı ölçümün yapıldığı 9 maddeden oluşan ve maddelerden bir tanesinin 4 ayrı alt maddeden oluştuğu toplamda 12 soru yer almaktadır.

Üçüncü kısımda ise katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algılarını tespit etmek için 9 maddelik 5'li likert tarzında derecelendirilmiş bir algı ölçeği tasarlanmıştır. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde 5 uzmandan görüş alınmıştır.

Anket formunun sonunda açık uçlu iki soru olarak katılımcılara “Kaçak sigara kullanıyorsanız veya kullanacak olsanız, bunun sebepleri neler olabilir?” ve “Kaçak sigara kullandıysanız veya kullanmaya devam ediyorsanız, en son ne zaman satın aldınız?” soruları da yöneltilmiştir.

2.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın hipotezleri aşağıda görüldüğü gibi kurgulanmıştır.

H₁: “Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi cinsiyete göre farklılık gösterir.”

H₂: “Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi yaşa göre farklılık gösterir.”

H₃: “Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi eğitim düzeyine göre farklılık gösterir.”

H₄: “Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi meslek türüne göre farklılık gösterir.”

H5: “Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi ekonomik gelir durumuna göre farklılık gösterir.”

H6: “Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi tütün kullanım sürelerine göre farklılık gösterir.”

H7: “Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi tütün mamulü kullanım sıklığına göre farklılık gösterir.”

H8: “Kaçak sigaranın ifade ettiği anlam mesleğe göre farklılık gösterir.”

H9: “Sigara fiyatlarındaki artışın kaçak sigaraya yönelik tutumlara olan etkisinde gelir durumu aracılık etkisi yapar.”

H10: “Sigara zam politikalarının anlamı cinsiyete göre farklılık gösterir.”

H11: “Sigara zam politikalarının anlamı yaşa göre farklılık gösterir.”

H12: “Kaçak sigara satılan yerleri bilme ve temin etme davranışları yaşa göre farklılık gösterir.”

2.4. VERİLERİN ANALİZİ VE BULGULAR

Araştırma kapsamında katılımcılardan toplanan veriler SPSS-25 paket programına işlenmiştir. Öncelikle veri dağılımı incelenmiş uç değer problemi gösteren veri 20 anket formu veri setinden çıkarılmıştır. Araştırma kapsamında kişisel bilgi formu ve anket dışında katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algılarını ölçmek için geliştirilen ölçeğin 9 maddelik yapısı 200 katılımcıya pilot uygulama kapsamında uygulanarak toplanan verilerle yapı geçerliği için yapılan “Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)” test edilerek analiz sonucu tek faktörlü 9 maddelik son hali tanımlanmıştır.

Daha sonra ölçekte yer alan maddelerin iç geçerliği için madde-toplam korelasyon analizi yapılarak, ölçek maddelerinin ölçekle uyumuna bakılmıştır. Ölçeğin geçerlik analizleri yapıldıktan sonra ortaya çıkan faktörlere ait güvenilirlik analizleri için birden fazla uygulamaya gerek kalmadan, ölçek ile yapılan tek ölçümün kendi içinde ne kadar tutarlı olduğunun göstergesi olan Cronbach Alpha güvenilirlik analizlerine bakılmıştır. Tanımlanan tek faktörlü 9 maddelik yapı ile ölçme aracına son şekli verilerek asıl uygulama için 575 katılımcıdan veri toplanmıştır.

Asıl uygulama kapsamında 575 katılımcıdan toplanan veriler, SPSS-25 paket programına işlenerek tek faktöre ilişkin toplam puanlar hesaplanmıştır. Katılımcıların

demografik özelliklerine göre ölçekten aldıkları puanlar arasındaki farklılığa bakmadan önce, veri dağılımının parametrik veya nonparametrik olup olmadığına karar vermek için normallik ve homojenlik testleri yapılmıştır. Normallik varsayımının sınanmasında kullanılan Kolmogorov-Smirnov Z testi parametrik olmayan bir yöntem olup örneklem dağılımı ile birim normal dağılımı karşılaştırır ve örneklem dağılımının normal olup olmadığı hakkında hipotez testine dayalı olarak bilgi verir (Baykul ve Güzeller, 2014). Bu bağlamda normallik varsayımının sınanmasında Kolmogorov-Smirnov istatistiğine dayalı yorumları dikkate almanın dışında çarpıklık ve basıklık gibi verinin kendisini direkt olarak yansıtan istatistikleri dikkate almak gerekir. Normallik varsayımının bir ölçüsü olarak çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1 ile +1 aralığında olmasının kabul edilebileceği ifade edilmektedir (Morgan vd., 2004: 50).

Bu bağlamda ölçeğin geneline ait çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 7'de görülmektedir. Test varyanslarının homojenliği yani Levene homojenlik testine ait dağılım incelendiğinde Levene İstatistiği $p > ,05$ 'e göre puan dağılımına ait test varyanslarının homojen dağıldığı yani homojenlik varsayımının sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğe ait elde edilen puan dağılımının sürekli veri olduğu ve eşit aralıklı ölçek düzeyinde olduğu görülmektedir. İki örneklemin (grup) birbirinden bağımsız olması, bağımlı değişkenlerin aralık veya oran ölçek düzeyinde ölçülmüş olması, normallik ve homojenlik varsayımlarının sağlanması parametrik test varsayımlarını karşılamaktadır (Köklü, Büyüköztürk ve Bökeoğlu, 2007).

2.4.1. Frekans Testi

Tablo-5 incelendiğinde Katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımlarına bakılmıştır.

Tablo-5: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Tablosu

	Kategoriler	<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kadın	189	32,9
	Erkek	386	67,1
Yaş	25 Yaş ve Altı	44	7,7
	26-30	70	12,2
	31-35	116	20,2
	36-40	125	21,7
	41-45	110	19,1

	46-50	73	12, 7
	51 Yaş ve Üstü	37	6, 4
Eğitim	İlköğretim	63	11, 0
	Lise	215	37, 4
	Ön Lisans	87	15, 1
	Lisans	180	31, 3
	Lisansüstü	30	5, 2
Meslek	Kamu	310	53, 9
	Özel Sektör	172	29, 9
	Emekli	29	5, 0
	Öğrenci	32	5, 6
	Çalışmıyor	32	5, 6
Aylık Gelir	1999 TL ve Altı	35	6, 1
	2000-2999 TL	129	22, 4
	3000-3999 TL	158	27, 5
	4000 TL ve Üstü	253	44, 0
Tütün Kullanma Süresi	0-1 Yıl	38	6, 6
	2-5 Yıl	73	12, 7
	6-10 Yıl	136	23, 7
	11-15 Yıl	124	21, 6
	16-20 Yıl	101	17, 6
	21 Yıl ve Üstü	103	17, 9
Toplam		575	100, 0

Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde, 189 (%32, 9) kadın katılımcı ve 386 (%67, 1) erkek katılımcı olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde 25 yaş ve altında olan 44 (%7, 7) katılımcı, 26-30 yaşında olan 70 (%12, 2) katılımcı, 31-35 yaşında olan 116 (%20, 2) katılımcı, 36-40 yaşında olan 125 (%21, 7) katılımcı, 41-45 yaşında olan 110 (%19, 1) katılımcı, 46-50 yaşında olan 73 (%12, 7) katılımcı, 51 yaş ve üstünde olan 37 (%6, 4) katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, ilköğretim mezunu olan 63 (%11, 0) katılımcı, lise mezunu olan 215 (%37, 4) katılımcı, ön lisans mezunu olan 87 (%15, 1) katılımcı, lisans mezunu olan 180 (%31, 3) katılımcı ve lisansüstü mezunu olan 30 (%5, 2) katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların mesleklerine göre dağılımları incelendiğinde, kamu çalışanı olan 310 (%53, 9) katılımcı, özel sektör çalışanı olan 172 (%29, 9) katılımcı, emekli olan 29 (%5, 0) katılımcı, öğrenci olan 32 (%5, 6) katılımcı, çalışmayan 32 (%5, 6) katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların aylık gelir durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, 1999 TL ve Altı aylık gelir durumuna sahip olan 35 (%6, 1) katılımcı, 2000-2999 TL aylık gelir durumuna sahip olan 129 (%22, 4) katılımcı, 3000-3999 TL aylık gelir durumuna sahip olan 158 (%27, 5) katılımcı, 4000 TL ve üstü aylık gelir durumuna sahip olan 253 (%44, 0) katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların tütün kullanma sürelerine göre dağılımları incelendiğinde, 0-1 yıl tütün kullanan 38 (%6, 6) katılımcı,

2-5 yıl tütün kullanan 73 (%12, 7) katılımcı, 6-10 yıl tütün kullanan 136 (%23, 7) katılımcı, 11-15 yıl tütün kullanan 124 (%21, 6) katılımcı, 16-20 yıl tütün kullanan 101 (%17, 6) katılımcı, 21 yıl ve üstü tütün kullanan 103 (%17, 9) katılımcı bulunmaktadır. Genel itibari ile araştırmaya katılan 575 (%100, 0) katılımcı bulunmaktadır.

2.4.2. Geçerlik ve Güvenirlik Testleri

Uzman görüşleri kapsamında gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra tütün mamulü kullanan araştırma örnekleminde farklı olan 200 katılımcıya asıl uygulamadan önce ölçek uygulanmış ve elde edilen veriler ile geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Pilot uygulama kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda ölçeğin yapı geçerliği açıklayıcı faktör analizi (AFA) ile test edilmiştir. Aynı zamanda maddelerin ölçeğin geneli ile uyumlu olup olmadığına madde toplam korelasyon analizi ile bakılarak iç geçerliği test edilmiştir. Ölçeğin güvenirliliğine ise Cronbach Alpha güvenirlik analizi test edilerek bakılmıştır. Yapılan analizlere ilişkin sonuçlar Tablo-6'da görülmektedir.

Tablo-6:Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Sonuçları

Ölçek Maddeleri	Madde Faktör Yükleri	Madde Toplam Korelasyonu
M16	0, 70	0, 56*
M17	0, 76	0, 62*
M18	0, 82	0, 68*
M19	0, 79	0, 63*
M20	0, 67	0, 52*
M22	0, 56	0, 42*
KMO	0, 81	
Bartlett's Testi	$X^2=1106, 09, sd=15, p=, 000$	
Özdeğer	3, 11	
Açıklama Varyansı	%51, 83	
Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı	0, 81	
*p<, 05		

Tablo-6 incelendiğinde hesaplanan KMO uyum ölçütü değerinin 0, 81 olduğu görülmektedir. Kaiser, bulunan değer 1'e yaklaştıkça mükemmel, 0, 50'nin altında ise kabul edilemez (0, 90'larda mükemmel, 0, 80'lerde çok iyi, 0, 70 kabul edilebilir, 0, 60'larda vasat ve 0, 50'lerde kötü) olduğunu belirtmektedir (Tavşancıl, 2010). Bu bağlamda Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı ölçeğinin faktör analizine yapılabilmesinde örneklem uyum ölçüsünün çok iyi seviyede olduğu KMO değerine bakıldığında görülmektedir. Hesaplanan Bartlett Küresellik Testi 1106, 09 olup 0, 05

düzeyinde manidardır ($X^2_{15}=1106,09$). Tek faktöre ilişkin özdeğerin 3,11 değerinde olduğu ve ondan sonra gelen özdeğerlerin 1,00 özdeğerinden küçük olmasından dolayı tek bir faktörde açıklandığı görülmektedir. Ölçek tek bir faktörde toplam varyans değerinin %51,83'ünü açıkladığı görülmektedir. Tek faktörlü desenlerde, açıklanan varyansın %30 ve daha fazla olması yeterli görülebilir (Tavşancıl, 2010). Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Ölçeği tek faktörde yeterli düzeyde açıklama varyansına sahip olduğu görülmektedir. Tek bir faktörün 6 maddeden oluştuğu ve faktör yük değerlerinin 0,56 ile 0,82 aralığında değiştiği görülmektedir. Bu yük değerlerine göre ölçek bir faktörlü olup tüm maddeler ölçekte yer alabilecek yük değerine sahiptir. Ölçekte bulunan 21, 23 ve 24. Maddelerin faktör yük değerlerinin 0,30 altında olduğu dolayısıyla ölçekten çıkarıldığı görülmektedir. Tabachnick ve Fidell'e (2007) göre her bir maddenin yük değerinin 0,45 kritik değerinin altında olması halinde "vasat" olduğu belirlenmiştir. Madde toplam korelasyonuna dayalı olarak yapılan madde analizi sonuçları Tablo-6'ya bakıldığında korelasyon değerleri 0,42 (M22) ile 0,68 (M18) arasında değişmektedir ve 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Madde toplam korelasyonları incelendiğinde Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Ölçeğinin geneli ile ölçülmek istenen özellik ile ölçekte yer alan 6 madde ile ölçülmek istenen özelliğin aynı olduğu görülmektedir. Tek faktörlü 6 maddelik yapıda olan ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı incelendiğinde 0,81 değerinde olduğu görülmektedir. Özdamar (1999)'a göre, Cronbach Alpha güvenirlik değerinin 0,60-0,80 aralığında olması kabul edilebilir düzeyde güvenirlik olduğu, 0,80-0,90 arasında olması yüksek düzeyde güvenilir olduğu ve 0,90-1,00 arasında çok yüksek düzeyde güvenilir olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda ölçeğin güvenirlik katsayısının yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğu görülmektedir.

2.4.3. Veri Dağılım Testleri

Tablo-7 incelendiğinde Katılımcıların ölçekten almış oldukları puanların çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında -1 ile +1 aralığında olduğu görülmektedir. Bu durumda ölçekten alınan puanların normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo-7: Katılımcıların Ölçekten Aldıkları Puanların Normalliğine İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

N=514	Çarpıklık	Basıklık
Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Ölçeği	-, 353	-, 248

Katılımcıların cinsiyetlerine göre ölçeğin genelinden aldıkları puanlar arasında farklılık olup olmadığına Independent-Samples (Bağımsız Örneklemeler) T-Testi analizi ile bakılmıştır. Katılımcıların yaş, eğitim düzeyi, mesleği, aylık geliri ve tütün kullanım süresi değişkenlerine göre ölçeğin genelinden aldıkları puanlar arasında farklılık olup olmadığına One-Way ANOVA (Tek Yönlü Varyans) analizi ile bakılmıştır. Tek yönlü varyans analizinde ikiden fazla grup olan değişkenler bağlamında manidar farklılık çıkması durumunda grupların karşılaştırılması için çoklu karşılaştırma (Post Hoc) testlerinden Tukey testi seçilmiştir (Can, 2014: 152). Katılımcıların anket maddelerine vermiş oldukları cevapların dağılımlarına frekans analizi ile bakılmıştır. Bazı anket maddelerinin birbirileri ile frekans dağılımlarının kıyaslanmasından çapraz tabloya dayalı ki-kare analizi kullanılmıştır.

Analizlerde öncelikle katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri belirlenmiş ve Tablo-8’de sonuçlar verilmiştir.

Tablo-8: Katılımcıların Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeylerine Ait Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler

	Madde Sayısı	N	Minimum Puan	Maksimum Puan	\bar{X} =Toplam Puan Ortalaması (Madde Ortalaması)	S
Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Ölçeği	6	575	6, 00	30, 00	21, 70 (3, 62)	5, 63

Aralıklar (5-1)/5=0, 80 Kriter: 1, 00-1, 79=Çok Düşük; 1, 80-2, 59=Düşük; 2, 60-3, 39=Orta; 3, 40-4, 19=Yüksek; 4, 20-5, 00=Çok Yüksek

Tablo-8 incelendiğinde katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin dağılımının nasıl olduğuna ilişkin betimsel istatistik sonuçları görülmektedir. Katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı ölçeğinden aldıkları minimum puanın 6 olduğu ve maksimum puanın 30 olduğu görülmektedir. Katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin $\bar{X}=21, 70$ (S=5, 63) ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu ortalama puanın madde sayısına bölümü sonucu elde edilen puanın 3,62 olduğu ve kriter puan aralığı ile karşılaştırıldığında Katılımcıların kaçak

sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu yani kaçak sigara kullanımına karşı oldukları görülmektedir.

2.4.4. Hipotez Testleri

“Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi cinsiyete göre farklılık gösterir.” biçiminde kurgulanan H₁ hipotezini test etmek için yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo-9’da verilmiştir.

Tablo-9: Cinsiyetlerine Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeyi Farklılıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	t	sd	P
Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Ölçeği	Kadın	189	20,88	5,56	2,46	573	,014*
	Erkek	386	22,10	5,63			

*p<,05

Tablo-9 incelendiğinde katılımcıların cinsiyetlerine göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Kadın katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri ile erkek katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında $t_{(573)}=2,46$, $p=,014<,05$ ’e göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık erkek katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin, kadın katılımcıların algı düzeylerinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Erkek katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı olma düzeyleri, kadın katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı olma düzeylerinden daha yüksektir yani erkekler kadınlara göre kaçak sigara kullanımına daha çok karşıdırlar. Elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın H₁ hipotezi kabul edilmiştir.

“Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi yaşa göre farklılık gösterir.” biçiminde kurgulanan H₂ hipotezini test etmek için yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo-10’da verilmiştir.

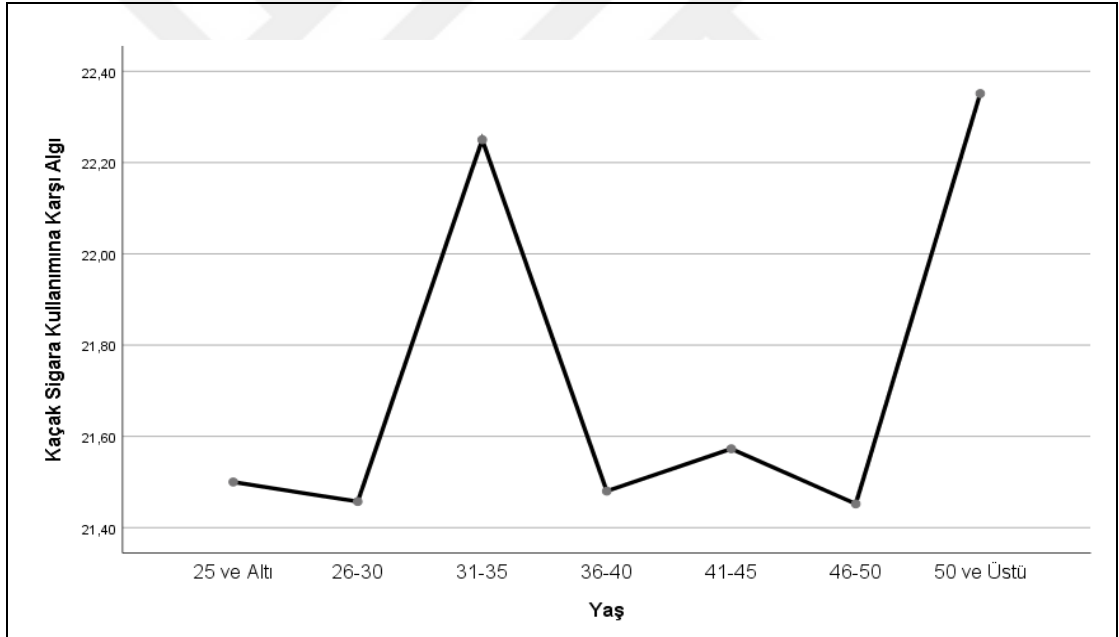
Tablo-10: Yaşa Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeyi Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

	Yaş	N	\bar{X}	S	F(6-568)	p	Post Hoc (Tukey)
Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Ölçeği	25 Yaş ve Altı	44	21,50	4,40	0,36	,904	
	26-30	70	21,46	7,02			
	31-35	116	22,25	5,52			
	36-40	125	21,48	5,68			

41-45	110	21, 57	5, 25
46-50	73	21, 45	5, 37
51 Yaş ve Üstü	37	22, 35	6, 06

*p<, 05

Tablo-10 incelendiğinde katılımcıların yaşlarına göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Katılımcıların yaşlarına göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında $F_{(6-568)}=0,36$, $p=,904>,05$ 'e göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Katılımcıların yaş düzeyleri değişkenlik gösterse bile kaçak sigara kullanımına karşı algılarının birbirine denk olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlarına göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin dağılımları Şekil-1'de yer alan grafiksel gösterimle ifade edilmiştir.

Şekil-1: Katılımcıların Yaşlarına Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeylerine Yönelik Dağılım Grafiği

Şekil-1 incelendiğinde 30 yaşın altında olan ve 36 ile 50 yaş aralığında olan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algılarının daha düşük olduğu görülmektedir. 30 ile 40 yaş aralığında olan ve 50 yaş üstünde olan katılımcıların kaçak sigara kullanımına daha çok karşı oldukları görülmektedir.

Elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın H₂ hipotezi reddedilmiştir.

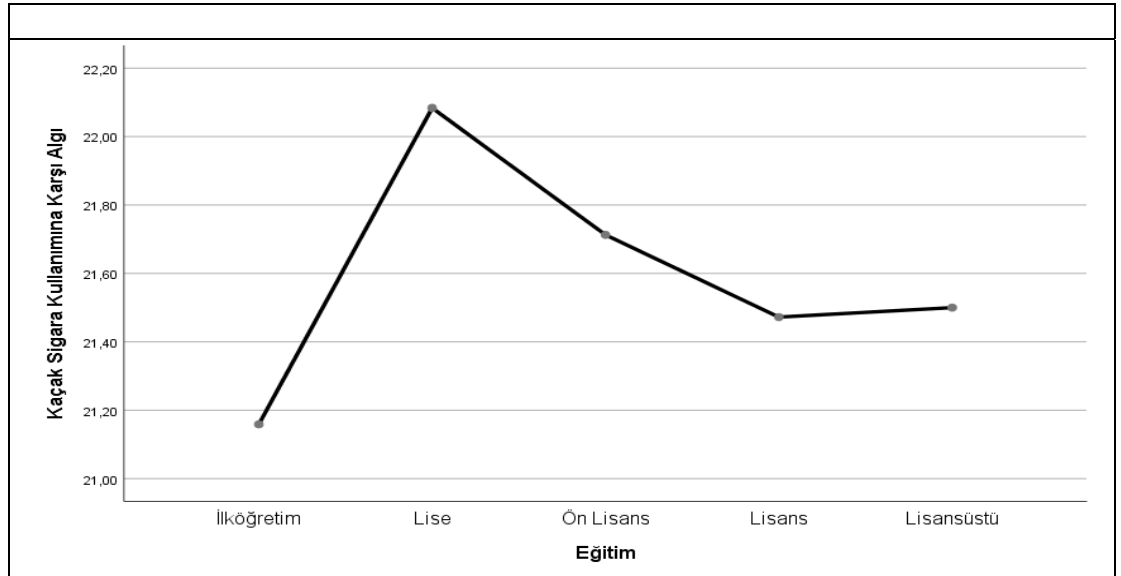
“Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi eğitim düzeyine göre farklılık gösterir.” biçiminde kurgulanan H₃ hipotezini test etmek için yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo-11’de verilmiştir.

Tablo-11: Eğitim Durumuna Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeyi Farklılığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

		Eğitim Durumu	N	\bar{X}	S	F(4-570)	P	Post Hoc (Tukey)
Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Ölçeği		İlköğretim	63	21,16	7,76	0,48	,753	
		Lise	215	22,08	5,41			
		Ön Lisans	87	21,71	4,98			
		Lisans	180	21,47	5,47			
		Lisansüstü	30	21,50	4,84			

*p<,05

Tablo-11 incelendiğinde katılımcıların eğitim durumlarına göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Katılımcıların eğitim durumlarına göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında $F_{(4-570)}=0,48, p=,753>,05$ ’e göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumları değişkenlik gösterse bile kaçak sigara kullanımına karşı algılarının birbirine denk olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumlarına göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin dağılımları Şekil-2’de yer alan grafiksel gösterimle ifade edilmiştir.

Şekil-2: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeylerine Yönelik Dağılım Grafiği

Şekil-2 incelendiğinde ilköğretim mezunu olan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin düşük olduğu ve lise mezunu olan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın H₃ hipotezi reddedilmiştir.

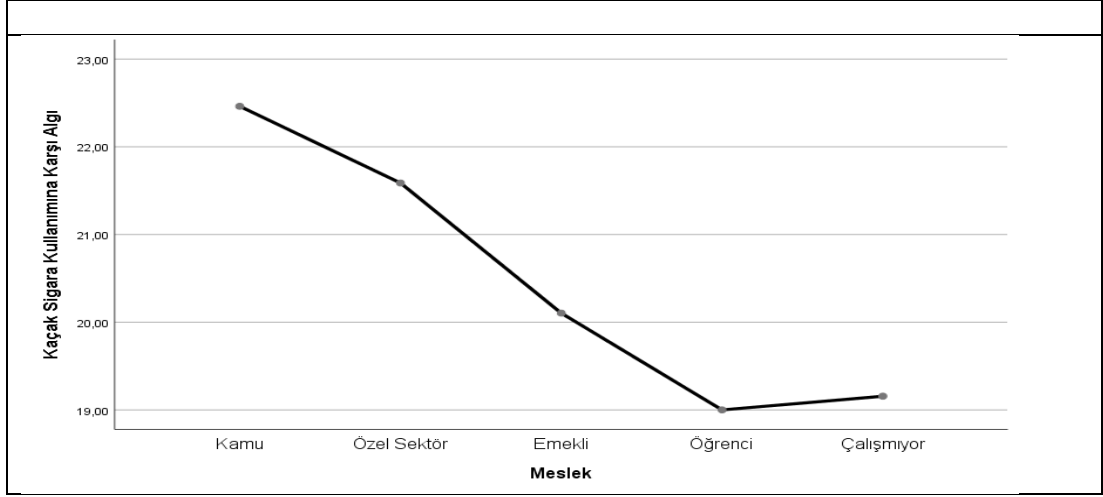
“Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi meslek türüne göre farklılık gösterir.” biçiminde kurgulanan H₄ hipotezini test etmek için yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo-12’de verilmiştir.

Tablo-12: Meslek Türlerine Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeyi Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

	Meslek Türlerine	N	\bar{X}	S	F(4-570)	P	Post Hoc (Tukey)
Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Ölçeği	Kamu	310	22,46	6,06	5,66	,000*	1>4, 1>5
	Özel Sektör	172	21,59	5,36			
	Emekli	29	20,10	3,65			
	Öğrenci	32	19,00	3,64			
	Çalışmıyor	32	19,16	3,90			

*p<,05 Kategoriler: Kamu=1; Özel Sektör=2; Emekli=3; Öğrenci=4; Çalışmıyor=5

Tablo-12 incelendiğinde katılımcıların meslek türlerine göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Katılımcıların meslek türlerine göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında $F_{(4-570)}=5,66$, $p=,000<,05$ ’e göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Kamuda çalışan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin öğrenci olan ve çalışmayan Katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Katılımcıların meslek türlerine göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin dağılımları Şekil-3’te yer alan grafiksel gösterimle ifade edilmiştir.

Şekil-3: Katılımcıların Meslek Türlerine Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeylerine Yönelik Dağılım Grafiği

Şekil-3 incelendiğinde kamuda çalışan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin yüksek olduğu ve öğrencilerin kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin daha düşük olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın H₄ hipotezi kabul edilmiştir.

“Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi ekonomik gelir durumuna göre farklılık gösterir.” biçiminde kurgulanan H₅ hipotezini test etmek için yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo-13’te verilmiştir.

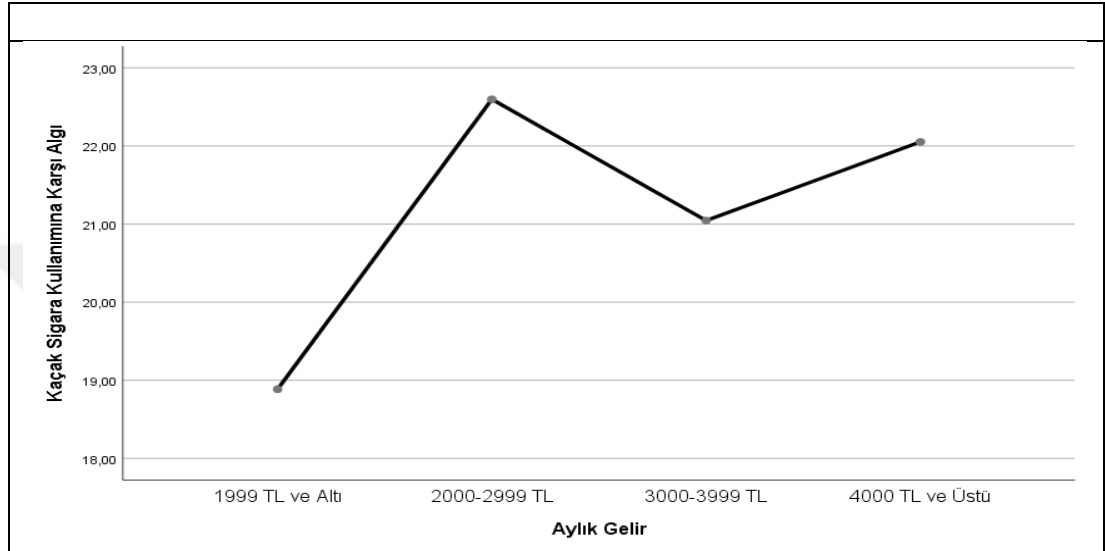
Tablo-13: Aylık Gelire Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeyi Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

	Aylık Gelir	N	\bar{X}	S	F(3-571)	p	Post Hoc (Tukey)
Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Ölçeği	1999 TL ve Altı	35	18, 89	4, 56	5, 15	, 002*	4>1, 2>1
	2000-2999 TL	129	22, 59	5, 42			
	3000-3999 TL	159	21, 04	5, 76			
	4000 TL ve Üstü	253	22, 05	5, 66			

*p<, 05 Kategoriler: 1999 TL ve Altı=1; 2000-2999 TL=2; 3000-3999 TL=4; 4000 TL ve Üstü=5

Tablo-13 incelendiğinde katılımcıların aylık gelirlerine göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Katılımcıların aylık gelirlerine göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında $F_{(3-571)}=5, 15$, $p=, 002<, 05$ ’e göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, 2000-2999 TL aylık gelir düzeyine sahip katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin ve 4000

TL ve üstü aylık gelir düzeyine sahip katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin, 1999 TL ve altı aylık gelir düzeyine sahip Katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Katılımcıların aylık gelir durumlarına göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin dağılımları Şekil 4’te yer alan grafiksel gösterimle ifade edilmiştir

Şekil-4: Katılımcıların Aylık Gelirlerine Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeylerine Yönelik Dağılım Grafiği

Şekil-4 incelendiğinde 2000-2999 TL aylık gelir düzeyine sahip olan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin yüksek olduğu ve 1999 TL ve Altı aylık gelir düzeyine sahip katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin daha düşük olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın H_5 hipotezi kabul edilmiştir.

“Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi tütün kullanım sürelerine göre farklılık gösterir.” biçiminde kurgulanan H_6 hipotezini test etmek için yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo-14’te verilmiştir.

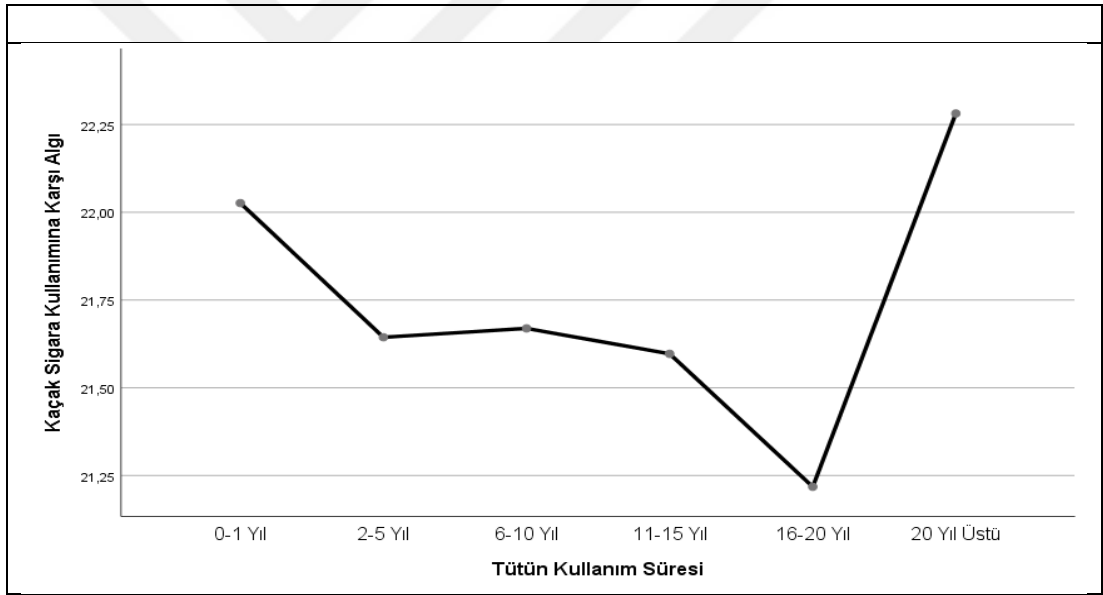
Tablo-14: Tütün Kullanım Sürelerine Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeyi Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

	Tütün Kullanım Süreleri	N	\bar{X}	S	F(5-569)	p	Post Hoc (Tukey)
Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Ölçeği	0-1 Yıl	38	22,03	7,57	0,40	,848	
	2-5 Yıl	73	21,64	4,92			
	6-10 Yıl	136	21,67	5,47			
	11-15 Yıl	124	21,60	5,52			

16-20 Yıl	101	21, 22	5, 18
21 Yıl ve Üstü	103	22, 28	6, 11

*p<, 05

Tablo-14 incelendiğinde katılımcıların tütün kullanım sürelerine göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Katılımcıların tütün kullanım sürelerine göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında $F_{(5-569)}=0,40$, $p=,848>,05$ 'e göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Katılımcıların tütün kullanım süreleri değişkenlik gösterse bile kaçak sigara kullanımına karşı algılarının birbirine denk olduğu görülmektedir. Katılımcıların tütün kullanım sürelerine göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin dağılımları Şekil-5'te yer alan grafiksel gösterimle ifade edilmiştir.

Şekil-5: Katılımcıların Tütün Kullanım Sürelerine Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeylerine Yönelik Dağılım Grafiği

Şekil-5 incelendiğinde, 20 yıl ve daha fazla tütün kullanan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algılarının daha yüksek olduğu 16-20 yıl arası tütün kullanan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algılarının daha düşük olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın H_6 hipotezi reddedilmiştir.

“Kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyi tütün mamulü kullanım sıklığına göre farklılık gösterir.” biçiminde kurgulanan H_7 hipotezini test etmek için yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo-15’te verilmiştir.

Tablo-15: Tütün Mamulünü Kullanma Sıklığına Göre Kaçak Sigara Kullanımına Karşı Algı Düzeyi Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Kullanılan Tütün Mamulü	Kullanma Sıklığı	N	\bar{X}	S	F(2-572)	p	Post Hoc (Tukey)
Paketli Bandrollü Sigara	Sürekli	403	22,75	5,45	36,37	,000*	1>3, 2>3
	Nadiren	67	21,52	5,61			
	Asla	105	17,79	4,54			
Paketli Bandrolsüz Sigara	Sürekli	50	20,12	4,26	5,87	,003*	3>1, 3>2
	Nadiren	58	19,98	5,16			
	Asla	467	22,09	5,76			
Açık Tütün	Sürekli	92	18,71	4,88	24,68	,000*	3>1, 3>2
	Nadiren	72	19,92	6,11			
	Asla	411	22,69	5,40			
Paketli Yabancı Tütün	Sürekli	21	20,57	5,12	1,38	,252	
	Nadiren	94	21,02	5,04			
	Asla	460	21,90	5,76			

*p<,05 Kategoriler: Sürekli=1; Nadiren=2; Asla=3

Tablo-15 incelendiğinde katılımcıların kullandığı tütün mamulünü kullanma sıklıklarına göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Paketli bandrollü sigara kullanan katılımcıların kullanım sıklıklarına göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında $F_{(2-572)}=36,37$, $p=,000<,05$ 'e göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, sürekli olarak paketli bandrollü sigara kullanan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin, nadiren paketli bandrollü sigara kullanan ve asla paketli bandrollü sigara kullanmayan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Yani paketli bandrollü sigara kullanan katılımcıların kaçak sigara kullanımına daha çok karşı oldukları görülmektedir.

Paketli bandrolsüz sigara kullanan katılımcıların kullanım sıklıklarına göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında $F_{(2-572)}=5,87$, $p=,003<,05$ 'e göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, asla paketli bandrolsüz sigara kullanmayan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin, nadiren paketli bandrolsüz sigara kullanan ve sürekli paketli bandrolsüz sigara kullanan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Yani paketli bandrolsüz

sigara kullanmayan katılımcıların kaçak sigara kullanımına daha çok karşı oldukları görülmektedir.

Açık tütün kullanan katılımcıların kullanım sıklıklarına göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında $F_{(2-572)}=24,68$, $p=,000<,05$ 'e göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, asla açık tütün kullanmayan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinin, nadiren açık tütün kullanan ve sürekli kaçak tütün kullanan katılımcıların kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeylerinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Yani açık tütün kullanmayan katılımcıların kaçak sigara kullanımına daha çok karşı oldukları görülmektedir. Paketli yabancı tütün kullanan katılımcıların kullanım sıklıklarına göre kaçak sigara kullanımına karşı algı düzeyleri arasında $F_{(2-572)}=1,38$, $p=,252>,05$ 'e göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın H_7 hipotezi kabul edilmiştir.

“Kaçak sigaranın ifade ettiği anlam mesleğe göre farklılık gösterir.” biçiminde kurgulanan H_8 hipotezini test etmek için yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo-16’da verilmiştir.

Tablo-16: Mesleğe Göre Kaçak Sigaranın Ne Anlam İfade Ettiğine Yönelik Görüş Farklılıklarına İlişkin Ait Çapraz Tablo Ki-Kare Sonuçları

		Kaçak Sigara Olarak Adlandırılan Tütün Ürününün Ne Anlam İfade Ettiği		
		Kilo ile Satılan Açık Tütün	Bandrolsüz Paketli Sigara	Toplam
Meslek Türü	Kamu	N 136 % 43,9	174 56,1	310 100,0%
	Özel Sektör	N 62 % 36,0	110 64,0	172 100,0%
	Emekli	N 20 % 69,0	9 31,0	29 100,0%
	Öğrenci	N 17 % 53,1	15 46,9	32 100,0%
	Çalışmıyor	N 18 % 56,3	14 43,8	32 100,0%
Toplam		N 253 % 44,0%	322 56,0	575 100,0

$$X_4^2 = 14,78, p = ,005 < 05$$

Tablo-16 incelendiğinde katılımcıların mesleklerine göre kaçak sigara olarak adlandırılan tütün ürününün ne anlam ifade ettiğine yönelik görüşleri arasında farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Katılımcılar arasında en çok farkın özel sektör çalışanlarının çoğunluğu (%64, 0) kaçak sigarayı bandrolsüz paketli sigara olarak algıladıkları görülmektedir. Aynı zamanda yine en çok farklılıklardan birisi ise emekli olan Katılımcıların kaçak sigarayı çoğunlukla (%69, 0) kilo ile satılan açık tütün olarak algıladıkları görülmektedir. Genel itibari ile araştırmaya katılan Katılımcıların kaçak sigarayı bandrolsüz paketli sigara olarak algıladıkları görülmektedir. Bu görüşler arasındaki frekans farklılıkları incelendiğinde Katılımcıların mesleklerine göre çoğunlukla emekli ve özel sektör çalışanlarının kaçak sigarayı yönelik görüşleri arasında farklılık ki-kare istatistiği incelendiğinde ($X^2=14, 78$) $p < , 05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın H_8 hipotezi kabul edilmiştir.

“Sigara fiyatlarındaki artışın kaçak sigaraya yönelik tutumlara olan etkisinde gelir durumu aracılık etkisi yapar.” biçiminde kurgulanan H_9 hipotezini test etmek için yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo-17’de verilmiştir.

Tablo-17: Aylık Gelire Göre Kaçak Sigara Fiyatlarının Alım Gücünün Üzerine Çıkması Durumundaki Hareket Tarzına İlişkin Farklılığa Ait Çapraz Tablo Ki-Kare Sonuçları

		Kaçak Sigara Fiyatlarının Alım Gücünün Üzerine Çıkması Durumuna da Göstereceği Davranış					
			Sigara Bırakırım	Sigara Kullanımını Azaltırım	Hazır Doldurulmuş Paketsiz Sigara Alırım	Açık Tütüne Yönelirim	Toplam
Aylık Gelir	1999 TL ve Altı	N	11	16	5	3	35
		%	31, 4	45, 7	14, 3	8, 6	100, 0
	2000-2999 TL	N	26	47	28	28	129
		%	20, 2	36, 4	21, 7	21, 7	100, 0
3000-3999 TL	N	43	70	18	27	158	
	%	27, 2	44, 3	11, 4	17, 1	100, 0	
4000 TL Üstü	N	53	107	34	59	253	
	%	20, 9	42, 3	13, 4	23, 3	100, 0	
Toplam	N	133	240	85	117	575	
	%	23, 1	41, 7	14, 8	20, 3	100, 0	

$$X_9^2 = 14, 62, p = , 102 > , 05$$

Tablo-17 incelendiğinde Katılımcıların aylık gelirlerine göre kaçak sigara fiyatlarının alım gücünün üzerine çıkması durumuna da göstereceği davranışlar arasında anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Katılımcılar arasında 1999 TL ve altında geliri olanlarının sigarayı bırakma (%31,4) ve kullanımını azaltma (%45,7) davranışı göstereceğini belirttiği görülmektedir. Katılımcılardan diğer gelir düzeylerinde olanlarında sigarayı azaltma davranışına yöneldiği görülmektedir. Katılımcılardan “2000-2999 TL” ve “4000 TL ve Üstü” gelir düzeyine sahip olanların açık tütüne yönelim diyenlerin sigarayı bırakmak isteyenlerden daha çok olduğu görülmektedir. Genel itibari ile katılımcılar arasında kaçak sigara fiyatlarının alım gücünün üzerine çıkması durumunda sigarayı azaltarak çözüm üretmeye çalışanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu görüşler arasındaki frekans farklılıkları incelendiğinde katılımcıların aylık gelirlerine göre çoğunlukla sigara kullanımını azaltma davranışını tercih edenlerin olduğu ve hazır doldurulmuş paketsiz sigara alma davranışını tercih edenlerin az olmasından dolayı bir farklılık olduğu fakat genel itibari ile bütün gelir düzeylerinde davranış tercihleri dengeli dağıldığı için ki-kare istatistiği incelendiğinde ($X^2=14,62$) $p > ,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın H_9 hipotezi reddedilmiştir.

“*Sigara zam politikalarının anlamı cinsiyete göre farklılık gösterir.*” biçiminde kurgulanan H_{10} hipotezini test etmek için yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo-18’de verilmiştir.

Tablo-18: Cinsiyete Göre Sigara Zam Politikalarının Ne Anlam İfade Ettiğine Yönelik Görüş Farklılıklarına Ait Çapraz Tablo Ki-Kare Sonuçları

		Sigara Zam Politikalarının Ne Anlam İfade Ettiği				
		Devletin vergi gelirini arttırma politikası	Devletin sağlık giderlerini azaltma politikası	Toplum sağlığını koruma politikası	Herhangi bir anlam ifade etmiyor	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N 106 % 56,1	34 18,0	24 12,7	25 13,2	189 100,0
	Erkek	N 216 % 56,0	59 15,3	66 17,1	45 11,7	386 100,0
Toplam		N 322 % 56,0	93 16,2	90 15,7	70 12,2	575 100,0

$$X^2_3 = 2,40, p = ,494 > ,05$$

Tablo-18’de katılımcıların cinsiyetlerine göre sigara zam politikalarının ne anlam ifade ettiğine yönelik görüşleri arasında farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Kadın katılımcılarda (%56, 1) ve Erkek katılımcılarda (%56, 0) oranında çoğunluğun sigara zam politikalarının devletin vergi gelirini artırma politikası olarak ifade etmişlerdir. Kadın katılımcıların %12, 7’si toplum sağlığını koruma politikasını en az ifade ederken erkek katılımcıların %11, 7’si herhangi bir anlam ifade etmediğini en az olarak belirtmişlerdir. Bu görüşler arasındaki frekans farklılıkları incelendiğinde katılımcıların cinsiyetlerine göre sigara zam politikalarının ne anlam ifade ettiğine yönelik görüşleri dengeli dağıldığı için ki-kare istatistiği incelendiğinde ($X^2=2, 40$) $p>, 05$ ’e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın H_{10} hipotezi reddedilmiştir.

“*Sigara zam politikalarının anlamı yaşa göre farklılık gösterir.*” biçiminde kurgulanan H_{11} hipotezini test etmek için yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo-19’da verilmiştir.

Tablo-19: Yaşa Göre Sigara Zam Politikalarının Ne Anlam İfade Ettğine Yönelik Görüş Farklılıklarına Ait Çapraz Tablo Ki-Kare Sonuçlar

Yaş	Sigara Zam Politikalarının Ne Anlam İfade Ettği				
	Devletin vergi gelirini artırma politikası	Devletin sağlık giderlerini azaltma politikası	Toplum sağlığını koruma politikası	Herhangi bir anlam ifade etmiyor	Toplam
25 ve Altı	N 28 % 63, 6	3 6, 8	7 15, 9	6 13, 6	44 100, 0
26-30	N 40 % 57, 1	10 14, 3	10 14, 3	10 14, 3	70 100, 0
31-35	N 72 % 62, 1	14 12, 1	18 15, 5	12 10, 3	116 100, 0
36-40	N 66 % 52, 8	24 19, 2	19 15, 2	16 12, 8	125 100, 0
41-45	N 53 % 48, 2	23 20, 9	21 19, 1	13 11, 8	110 100, 0
46-50	N 40 % 54, 8	14 19, 2	9 12, 3	10 13, 7	73 100, 0
50 ve Üstü	N 23 % 62, 2	5 13, 5	6 16, 2	3 8, 1	37 100, 0
Toplam	N 322 % 56, 0	93 16, 2	90 15, 7	70 12, 2	575 100, 0

$$X_{18}^2 = 12, 29, p = , 832 >, 05$$

Tablo-19’da katılımcıların yaşlarına göre sigara zam politikalarının ne anlam ifade ettiğine yönelik görüşleri arasında farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Bütün yaş düzeylerinde çoğunlukla sigara zam politikalarının ne anlam ifade ettiğine yönelik görüşleri incelendiğinde devletin vergi gelirini artırma politikası olarak ifade etmişlerdir. 46-50 yaş aralığında olan katılımcıların devletin toplum sağlığını koruma politikası olarak ifade ettikleri, fakat diğer yaş gruplarında herhangi bir anlam ifade etmediğini en az olarak ifade etmişlerdir. Bu görüşler arasındaki frekans farklılıkları incelendiğinde katılımcıların yaşlarına göre sigara zam politikalarının ne anlam ifade ettiğine yönelik görüşleri dengeli dağıldığı için ki-kare istatistiği incelendiğinde ($X^2=12, 29$) $p>, 05$ ’e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın H_{11} hipotezi reddedilmiştir.

“Kaçak sigara satılan yerleri bilme ve temin etme davranışları yaşa göre farklılık gösterir.” biçiminde kurgulanan H_{12} hipotezini test etmek için yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo-20’de verilmiştir.

Tablo-20: Yaşa Göre Kaçak Sigara Satılan Yerleri Bilme ve Temin Etme Durumuna Yönelik Görüş Farklılıklarına Ait Çapraz Tablo Ki-Kare Sonuçları

		<i>Kaçak Sigara Satılan Yerleri Bilme ve Temin Etme Durumuna Yönelik Görüşleri</i>				
		Evet biliyorum. Almak istediğimde zorluk yaşamam.	Evet, biliyorum ama ulaşmakta zorluk yaşarım.	Hayır, bilmiyorum ama arkadaşlarımdan öğrenip temin edebilirim.	Hayır, bilmiyorum ve ulaşabileceğimi zannetmiyorum.	Toplam
25 ve Altı	N	27	1	7	9	44
	%	61,4	2,3	15,9	20,5	100,0
26-30	N	36	5	19	10	70
	%	51,4	7,1	27,1	14,3	100,0
31-35	N	53	12	24	27	116
	%	45,7	10,3	20,7	23,3	100,0
36-40	N	58	16	14	37	125
	%	46,4	12,8	11,2	29,6	100,0
41-45	N	54	14	17	25	110
	%	49,1	12,7	15,5	22,7	100,0
46-50	N	34	13	11	15	73
	%	46,6	17,8	15,1	20,5	100,0
50 ve Üstü	N	16	5	5	11	37
	%	43,2	13,5	13,5	29,7	100,0
Toplam	N	278	66	97	134	575
	%	48,3	11,5	16,9	23,3	100,0

$$X_{18}^2 = 23,69, p = ,165 >, 05$$

Tablo-20’de katılımcıların yaşlarına göre kaçak sigara satılan yerleri bilme ve temin etme durumuna yönelik görüşleri arasında farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Bütün yaş düzeylerinde çoğunlukla kaçak sigara satılan yerleri bilme ve temin etme durumuna yönelik görüşleri incelendiğinde “Evet biliyorum. Almak istediğimde zorluk yaşamam” olarak ifade etmişlerdir. 46-50 ve “50 ve üstü” yaş aralığında olan katılımcıların “Hayır, bilmiyorum ama arkadaşlarımdan öğrenip temin edebilirim.” fakat diğer yaş gruplarında “Evet, biliyorum ama ulaşmakta zorluk yaşarım.” en az olarak ifade etmişlerdir. Bu görüşler arasındaki frekans farklılıkları incelendiğinde katılımcıların yaşlarına göre kaçak sigara satılan yerleri bilme ve temin etme durumuna yönelik görüşleri dengeli dağıldığı için ki-kare istatistiği incelendiğinde ($X^2=23,69$) $p>,05$ ’e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın H_{12} hipotezi reddedilmiştir.

“Kaçak sigara kullanıyorsanız veya kullanacak olsanız, bunun sebepleri ne olabilir?” sorusuna ilişkin görüşlerin dağılımları Tablo-21’de verilmiştir.

Tablo-21: Kaçak Sigara Kullanıyorsa veya Kullanacak Olsa Sebepleri Ne Olabilir Sorusuna İlişkin Görüşlerine Yönelik Frekans Dağılım Sonuçları

	F	%
Fiyatının daha uygun olması	65	11,3
Bandrollü sigara paketlerindeki rahatsız edici resimlerin varlığı	11	19,3
Tadını daha çok beğenmem	13	23,3
Diğer sebepler	4	
	26	46,1
Toplam	57	100,
	5	0

Tablo-21 incelendiğinde katılımcıların kaçak sigara kullanıyorsa veya kullanacak olsa sebepleri ne olabilir sorusuna vermiş oldukları cevaplarına bakıldığında, diğer sebep olarak belirten 265 (%46, 1) katılımcı, tadını daha çok beğenmemden dolayı şeklinde ifade eden 134 (%23, 3) katılımcı, bandrollü sigara paketlerindeki rahatsız edici resimlerin varlığı şeklinde ifade eden 111 (%19, 3) katılımcı ve fiyatının daha uygun olmasını ifade eden 65 (%11, 3) katılımcı bulunmaktadır.

“Kaçak sigara kullandıysanız veya kullanmaya devam ediyorsa en son ne zaman satın aldınız?” sorusuna yönelik yanıtların dağılımı Tablo-22’de sunulmuştur.

Tablo-22: Kaçak Sigara Kullanmışsa veya Kullanmaya Devam Ediyorsa, En Son Ne Zaman Satın Aldığına Yönelik Dağılım Sonuçları

	<i>F</i>	<i>%</i>
Bir Gün Önce	54	9,4
Bir Hafta Önce	50	8,7
Ne Bir Ay Önce	90	15,7
Zaman Bir Yıl Önce	98	17,0
Satın Daha Uzun Süreli	283	49,2
Aldığı	3	
Toplam	575	100,0

Tablo-22 katılımcılar kaçak sigara kullanıyorsa veya kullanmaya devam ediyorsa en son ne zaman satın aldıklarına yönelik dağılımı incelendiğinde, bir gün önce satın alan 54 (%9,4) katılımcı, bir hafta önce satın alan 50 (%8,7) katılımcı, bir ay önce satın alan 90 (%15,7) katılımcı, bir yıl önce satın alan 98 (%17,0) katılımcı ve daha uzun süreli satın alan 283 (%49,2) katılımcı bulunmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada katılımcı sigara kullanıcısı bireylerin kaçak sigara kullanımına yönelik algıları incelenmiştir. Ayrıca yapılan araştırmada sigara fiyatlarının artması sonucunda bireylerin sigara tüketiminde oluşabilecek muhtemel değişimlerin nasıl olacağı incelenirken aynı zamanda uygulanan vergiler sebebiyle artan sigara fiyatlarının kaçak sigara tüketiminde karşı bir yönelim yaratıp yaratmadığı araştırılmıştır.

“Sigara fiyatlarına uygulanan vergilerdeki artış DSÖ’nün ön gördüğü şekilde sigara tüketimini azaltmakta mıdır yoksa sigara kullanıcısı katılımcı bireylerin kaçak sigara tüketimine mi sebep olmaktadır?” sorusundan hareketle elde edilen bulgular analiz edilmiştir.

Yapılan ampirik çalışmada sigara tüketicisi bireylerin kaçak sigara kullanımına karşı oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Kaçak sigara tüketimine erkek bireylerin kadın bireylere nazaran daha duyarlı olduğu dolayısıyla kaçak sigara tüketimine erkek bireylerin kadın katılımcılardan daha fazla karşı olduğu verisi elde edilmiştir. Bunun gerekçesi olarak ise askerlik görevi dolayısıyla Türkiye’nin terörle mücadelesi noktasında sahada askerlik görevini ifa eden bireylerin erkek bireyler olmasının etkisi olduğu değerlendirilmektedir.

Yapılan araştırmada elde edilen diğer bir bulgu ise kaçak sigaraya karşı olma tutumunun yaş aralığına göre anlamlı farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak 30 yaş altı bireyler ve 36-50 yaş aralığındaki bireylerin kaçak sigaraya karşı olma seviyesinin düşük olduğu 30-40 yaş aralığında olanların ve 50 yaş üzerinde olanların kaçak sigara karşı olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu verinin gerekçesi olarak ise yaş dağılımını bireylerin evlilik, çocuk sahibi olma ve yaşı itibarıyla terörle mücadele yıllarını yaşayıp yaşaması gibi durumların etkili olduğu düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada kaçak sigara kullanımına karşı tavrın belirlenmesinde bireylerin eğitim durumlarının da analizi yapılmış ve anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu elde edilmiştir. Ancak ilköğretim mezunu olan yani eğitim seviyesinin düşük olduğu bireylerde kaçak sigara kullanımına daha az karşı olunduğu lise düzeyinde olan

bireylerin ise en yüksek seviyede kaçak sigara kullanımına karşı çıktıkları görülürken önlisans, lisans ve yüksek lisans yapmakta olan veya yapmış olan bireylerin lise düzeyindeki eğitime sahip olanlardan daha az hassasiyet taşıdıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bunun sebebi ise alınan eğitim seviyesinin yanı sıra bireylerin düşünüş sistemini oluşturan eğitim düzeylerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada araştırılan durumlardan birisi de kaçak sigara kullanımına karşı olma durumunun meslek türlerine göre incelenmiş ve meslek türlerine kaçak sigaraya karşı algılarında anlamlı farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Kazançlarını kamu görevi yaparak elde etmekte olan katılımcıların kaçak sigaraya karşı olan algılarının en yüksek olduğu, öğrenci olanların ise kaçak sigara karşıtlığı en düşük olarak karşımıza çıkmıştır. Buradaki durum ise kaçak sigara karşıtlığında kamu çalışanlarının, devletin çıkarları noktasındaki hassasiyetinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Aylık kazanç durumunun kaçak sigara karşıtlığı algısına dair nasıl bir etkisi olduğu incelenmiş olup araştırma sınıflandırmasına göre en düşük gelir grubundaki bireylerin kaçak sigaraya karşı algısının en az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu analiz sonucunda ise bireylerin gelir seviyelerinin ve fiyat faktörünün kaçak sigaraya olan algılarında etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Çalışmada incelenen bir diğer husus ise tütün mamulleri kullanım yıllarına göre bireylerin kaçak sigaraya karşı olan algısı analiz edilmiş olup tütün mamullerinin kullanım yıllarına göre kaçak sigaraya karşı olma algısının anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Diğer bir araştırma konusu ise bandrollü sigara, açık tütün, bandrolsüz sigara ve paketli açık tütün ürünlerinin kullananlar arasında kaçak sigaraya karşı olan algıları irdelenmiş olup elde edilen sonuç bandrollü sigara kullananların diğer tütün mamulleri kullananlara göre kaçak sigara kullanımına karşı olan algılarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun sebebi ise bireylerin kendi tükettikleri hizmet ve ürünün meşruluğu, sağlıklı oluşu vb. inançlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Kaçak sigaranın bireylerin meslek gruplarına göre ne anlama geldiği incelenen hususlardan bir diğeridir. Yapılan araştırma sonucu verilen cevapların analizi yapıldığında çoğunluğun açık tütünü değil bandrolsüz paketli sigarayı kaçak sigara olarak kabul ettiği görülmüştür. Ancak kamu ve özel sektörde çalışanların yine çoğunluğu paketli bandrolsüz sigarayı kabul ederken; emekli, öğrenci ve çalışmıyor grubundakilerin kilo ile satılan açık tütünün kaçak sigara olarak tanımlandığı sonucuna ulaşılmıştır bu cevap farklılıklarının sebebi olarak ise alışlagelmiş bilgilerin etkisi, içerisinde bulunan sosyal çevrenin oluşturduğu tanımlamalarının etkisi olabileceği düşünülmektedir.

Kaçak sigaranın da alım gücünün üzerine çıkması sonucunda sigara kullanıcılarının nasıl bir yol izleyeceği yine araştırmada bir başlık olarak incelenmiştir. Ortaya çıkan veriler kaçak sigara fiyatlarında da olağan üstü bir artış olması durumunda bireylerin büyük çoğunluğunun sigarayı bırakmak yerine; sigara kullanımını azaltmak, açık tütün kullanmak ya da hazır doldurulmuş paketsiz sigara kullanma yolunu tercih edeceği sonucunu ortaya koymuştur. Bu veriler bilgisine dayanarak: tütün mamullerine olan bağımlılığın fiyat artışları ile çözümlenemeyeceği durumu ortaya çıkmaktadır.

Sigara ile mücadele kapsamında uygulanan sigara vergi politikasının bireyler üzerinde ne anlam ifade ettiği noktasında yapılan incelemede ise bireylerin cinsiyet farkı olmadan büyük çoğunluğunun sigaraya uygulanan fazla verginin devletin gelirini artırma gayreti olarak görülmüştür. Kadın bireyler içerisinde ise uygulanan vergilerin en az kabul gören ifadesi toplum sağlığını koruma amaçlı olduğu yargısı iken erkek bireylerde bu ifadelerden herhangi bir anlam ifade etmediği kavramı en az kabul gören yargı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum ise göstermektedir ki; sigaraya uygulanan vergi politikaları bireyler nazarında devletin vergiyi sadece bir kazanç kapısı olarak düşündüğü göze çarpmaktadır.

Yaşlara göre sigaraya uygulanan vergi politikalarının ne anlam ifade ettiği incelenmiş olup çıkan sonuç büyük çoğunluğun devletin vergi gelirini artırması gayesi olarak anlamlandırmıştır. Yaş gruplarına göre uygulanan veriler ortalama olarak aynı düzeylerde olduğu göze çarpmıştır. Yaş gruplarının bu algısının sebebi ise uygulanan

vergilerin anlamının yeterince anlatılamamış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Kaçak sigara kullanımının en önemli etkenlerinden birisi de temin edebilme kolaylığıdır. Kaçak sigaraya ulaşımın kolaylığı tüketimi tetikleyen unsurlardan birisidir. Yapılan çalışmada kaçak sigara satılan yerleri bilme ve temin edebilme durumu yaş gruplarına göre incelenmiştir. Yaş gruplarının kendi içlerinde büyük çoğunluğunun kaçak sigara satılan yerleri bilme ve temin etme noktasında zorluk yaşamayacaklarını belirtmişlerdir. En yüksek oranda ise “50 yaş ve üzerinde” olanların “hayır nerede satıldığını bilmiyorum ve temin edemem” yanıtını verdiği “25 yaş ve altında olanlar” ise aynı soruya en düşük oranda aynı cevabı vermişlerdir. Her ne kadar genel itibariyle kaçak sigara satılan yerleri bilme ve temin etmekte zorluk yaşamam diyenler çoğunlukta olsa da yaş durumunun ve sosyal hayatla iç içe olan gençlerin bu ürünlere yaş grubu yüksek olanlara göre daha rahat ulaştığı sonucu elde edilmiştir. Bunun sebebinin ise gençlerin sosyal alanlarında bu ürünün temin imkanlarının daha fazla bulunması olduğu düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada elde edilen bir diğer bulgu ise kaçak sigaraya bireylerin en son satın aldıkları süre sorulduğunda büyük çoğunluğun “bir yıldan daha fazla zaman önce” diyenlerin oranının diğer kısa vadeli zaman dilimlerine göre baskın bir farklılık göstermesi ise kaçak sigara tüketiminin geçmişe nazaran bir düşüşte olduğu durumu ortaya çıkarmıştır. Bunun sebebi ise son yıllarda terör ile mücadele bağlamında yaşanan olaylar ve sınır komşumuz ülkelerde yaşanan siyasi karışıklıklar neticesinde üst düzeyde tutulan sınır güvenliği ve sınır ötesi operasyonlar neticesinde kaçak sigaranın Türkiye’ye giriş yollarının kesilmesinin sonucu olduğu düşünülmektedir.

Sonuç itibariyle sigaranın insan sağlığına zararları ulusal veya uluslararası pek çok sağlık örgütü tarafından kamuoyuna bilimsel veriler ile sunulmuştur. Sigara tüketiminin sağlık açısından zararları; sağlık giderlerini artırması, iş gücünü düşürmesi vb. gibi ekonomik zararlara da sebep olmaktadır. DSÖ örgütü tarafından hazırlanan ve ülkemizin de kabulü ile uygulanan M-POWER yol haritası, sigara tüketimi ile mücadelenin temel taşı olarak görülmektedir. 2004 yılında Tütün Kontrolü Çevre Sözleşmesini Türkiye imzalamıştır. Sigaradan alınan vergi oranları artırmak suretiyle

sigara tüketimin önüne geçilmesi stratejisi DSÖ örgütünün belirlediği bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır. DSÖ sözleşmeyi uygulayan ülkelerde sigara satış fiyatı üzerindeki vergi payını en az %75 olarak belirlemiş ve ülkemizde ise sigaranın fiyatı üzerinden alınan vergi ortalama olarak %86'ya tekabül etmektedir. Dünya Bankasının çalışmalarında ise sigara fiyatlarındaki %10'luk artışın yüksek gelirlere sahip ülkelerde sigara kullanımını %2,5 ile %5 aralığında, düşük gelirli ülkelerde ise %5 ile %10 aralığında sigara tüketimini azalttığı belirtilmektedir. Sigara üzerinden alınan yüksek vergilerin başında Türkiye'de 2002 yılında yürürlüğe giren ÖTV bulunmaktadır. Sigara üzerindeki ÖTV oranı 2004 yılında %28 maktu vergi iken 2005 yılında %58 günümüzde ise %63 oranındadır. Ancak yapılan çalışmada elde edilen verilerde an itibarıyla yüksek olan sigara fiyatlarının daha da artması durumunda sigara tüketicisi bireylerin Türkiye'de sigara alışkanlığını bırakmak yerine tütün mamulü kullanım türlerini değiştirmeyi tercih edeceği yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu durum ise uygulanan fazla vergilerin sigara tüketim alışkanlığını sonlandırmadığı ancak başka alternatif yollar bularak bu isteklerini kayıt dışı ekonomi veya suç ve terör örgütlerinin piyasaya sunacağı ürünler ile karşılayacakları sonucunu çıkarmıştır.

Türkiye'de resmi sigara satış kayıtları verilerinin incelenmesi neticesinde resmi sigara satışlarının nüfus artışına orantılı bir seviyede arttığı gözlenmektedir. Her ne kadar bazı çalışmalarda 2009-2014 yılları arasında resmi satış rakamlarında gözle görünür bir düşüş olduğu iddia edilse ve bu durum sigara tüketimi ile mücadelede bir kazanım olarak sunulmuş olsa da rakamlardaki değişim ve 2015 yılındaki resmi satış rakamlarındaki hızlı yükseliş ortaya başka bir faktör etkisi koymaktadır. 2002 yılında uygulanmayan başlayan ÖTV etkisiyle azaltılma gayretine girilen sigara tüketimi 2002 ve 2009 yılları arasında 110,00 milyar adet ile 107,55 milyar adet arasında değişiklik göstermiştir. 2010 yılında ise sigara resmi satış rakamımız 93,35 milyar adede gerilemiş ve 2015 yılına kadar bu civarlarda takip etmiştir. 2015 yılına bakıldığında ise 103,21 milyar âdeti bulmuş ve 2020 yılında bu rakam 117,91 milyar âdete çıkmıştır. Burada esas olan durum 2009-2014 yılları arasında yaşanan bu resmi sigara satışındaki düşüşün sebebi olarak karşımızda Türkiye siyasetinde "Açılım Süreci", "Barış Süreci" gibi isimlerle adlandırılan bir döneme denk gelmesidir.

Diğer önemli bir husus ise kaçak sigaranın ülkeye sokulmasının engellenmesi bireylerin tercihlerini kısıtlama yönünde olumlu sonuçlar vereceği tahmin edilmektedir. 2009-2014 yılları arasındaki düşüşün ise ülke iç siyasetinde uygulanan bir politika olan “Açılım Süreci”, “Barış Süreci” gibi isimlerle adlandırılan siyaset döneminin kaçakçılık yollarını açarak kaçak sigaranın ülkeye girişi ve topluma arzı noktasında bir rahatlık sağladığı düşünülmektedir. Bu duruma dair veri olarak ise 2009 yılında 107,55 milyar olan resmi iç satış kayıtlarının 2010 yılında 93,35 milyar adete düşmesi 2015 yılında tekrar 103,21 milyar adet tüketimine ulaşması ve 2018 yılında ise 118,54 milyar adet resmi tüketim olarak ortaya çıkması durumu göze çarpmaktadır. 2018 yılında bu miktarda artışının sebebi ise Türkiye'nin dış politikaları neticesinde sınır güvenliği sebebiyle yapmış olduğu başarılı sonuçlara imza atan “Fırat Kalkanı” harekâtının sonucunda ülkeye kaçak sigara girişinin önlenmesi olarak görülmektedir. Kaçak sigaranın ülkeye giriş güzergahı olarak belirlenen bölgelere yapılan başarılı operasyonların ilki olan “Fırat Kalkanı” ve ardından tamamlayıcısı olan “Zetin Dalı Harekâtı” ülkenin sınır güvenliğini sağlamış olmasının yanında terör örgütlerinin kaçakçılık yoluyla kendilerine finansal kaynak bulmalarının da önüne geçmiştir.

Sigara tüketimine karşı uygulanan uluslararası programların Türkiye özelinde verdiği sonuçlar bazı çalışmalara sonuç olarak elde edilen verilerle benzerlik göstermemektedir. Sigara tüketimi ile yapılan mücadele kapsamında uygulanan fiyat artırma politikasına araç olarak kullanılan vergi yöntemleri bireylerin sigara kullanımını azaltmak yerine başka arayışlar içerisine girerek bu sorunu ortadan kaldırma arayışları içerisine sokmaktadır. Sigaraya uygulanan vergi politikalarının “devletin vergi gelirini artırma” algısının ivedi olarak kırılması, bu yönde gerekli çalışmaların bireyleri aydınlatıcı ve tatmin edici yönde yapılması gerekli durmaktadır. Bir diğer husus ise kamu çalışanları dışında kalan meslek gruplarının ve kadın bireylerin kaçak sigaraya karşı olan hassasiyetinin artırılması yönünde gerekli kamusal çalışmanın yapılması ve bireylere ulaşacak biçimde kaçak sigara tüketiminin terör örgütlerine finansal kaynak oluşturduğu gerçeğini anlatmak olacaktır.

Terörün finansmanı alanında çalışma yapmak isteyen araştırmacıların yüksek vergiler neticesinde fiyatı diğer ülkelere göre çok daha yüksek olan ürünler üzerinde bir araştırma konusu seçmeleri de önerilebilir.

Bir diğer araştırma konusu olarak ise kaçak yollardan piyasaya giren ürün veya hizmetlerin yakalanma oranlarının piyasaya sürülen mal toplamına oranı da ayrıca bir inceleme konusu olabilir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki Alkol ve tütün ürünleri lüks tüketim malları kabul edilmekle birlikte bağımlılık yapan ürünlerdir. Bu ürünlerdeki ÖTV'nin artması uzun vadede bu ürünleri kullananları hem de devleti olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir. Buna bir çözüm olarak ise, alkol ve tütün mamullerindeki katma değer vergisi oranlarını düşürmek ve özel tüketim vergisi zamlarını daha aşağıya çekmektir. Bu sayede bu ürünleri illegal olarak edinimini önlemek ve daha fazla kişi tarafından da alınacağı düşünülürse devlet de bu yapılacak indirimler sonrasında zarar yerine kara geçecektir. Sonuçta ise bu ürünleri kullananlar denetime tabi devletin onayını almış ürünleri kullanarak kendi sağlıklarını ekonomik sebeplerden dolayı riske etmemiş olacaktır. Alkol ve tütün mamulleri değerlendirilirken bu ürünlerin lüks ve bağımlılık yapıcı maddeler olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca, devlet bu ürünlerden indirdiği vergileri daha farklı ürünlerin vergisine de ekleyebilir ve sonuç olarak yine bir vergi ziyayı yaşamamış olur(Mehmet Feyzi BİRGİLİ, Alkol ve Tütün Ürünlerinde KDV ve ÖTV'yi Arttırmanın Yaratacağı Sorunlar (E-Yaklaşım) Temmuz 2017 / Sayı: 295). Bu durumun özellikle devlet maliyesi açısından da dikkate alınmasında fayda vardır.

KAYNAKÇA

Ahrazoğlu MN (2017) Meclis Konuşması TBMM.
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_sd.birlesim_baslangic?P4=22932&P5=H&PAGE1=5&PAGE2=&web_user_id=19500037 (17.06.2017)

Akarcalı B (2016) Ölüm Tacirleri (Destek Yayınları/ İSTANBUL).

Altuğ Y (1989) Terörizm Dünü, Bugünü, Yarını (İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara).

Altuğ Y (1995) Terörün Anatomisi (Altın Kitaplar, İstanbul).

AnaBritannica (1994) (Ana Yayıncılık, İstanbul).

Ardor H (2008) Terörizm edt. Haydar Çakmak (Platin Kitap, Ankara).

Aristoteles (2014) Politika, Çev: Mete Tuncay (Remzi Kitabevi, Ankara).

Arslan M (2019) Terörün Finansmanı ile Mücadelede Piyasa Kolluđu: Tütün ve Alkol Dairesi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 9(2),331-349.

Aşkın H (2020) Terör ve Algı Yönetimi (Yayın B, İzmir).

aşkın

Aykın H, Sözmen HK (2008) Terörün Finansmanı ile Mücadele (MASAK Yayınları, Ankara).

Baykul Y, Güzeller CO (2014) Sosyal Bilimler İçin İstatistik: SPSS uygulamalı (Pegem Yayınları, Ankara).

Beşer HB, Aşkan H (2019) Türkiye’de Sigara Bağımlılığını Azaltmada Sigara Vergilerinin Etkisi.Strategic Public Management Journal 5 (9) 65-78.

Birgili M F (2017) Alkol ve Tütün Ürünlerinde KDV ve ÖTV'yi Arttırmanın Yaratacağı Sorunlar (E-Yaklaşım, Ankara) (295).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu (2001) 1373 Sayılı Kanun.

Büyüköztürk Ş, Çakmak EK, Akgün ÖE, Karadeniz Ş ve Demirel F. (2012) Bilimsel Araştırma Yöntemler, (Pegem Yayınları, Ankara).

Can A (2014) SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi (Pegem Yayınları, Ankara)

Cangızbay K (2003) Globalleş(tir)me Terörü (Odak Yayınları, Ankara).

Chomsky N (2018) Korsanlar ve İmparatorlar: Eskiler ve Yeniler Gerçek Dünyada Uluslararası Terörizm çev. Aslı ÖNAL (Ayrıntı Yayınları, İstanbul).

Collins A (2013) Çağdaş Güvenlik Çalışmaları çev. Nasuh USLU. (Röle Akademik Yayıncılık, İstanbul).

Çakmak H (2008) Terörizm (Barış Platin Kitap, Ankara).

Çakmak H, Altunok T (2009) Terörizmin Finansmanı ve Ekonomisi (Barış Platin Kitabevi, Ankara)

Çitlioğlu E (2005) Gri Tehdit Terörizm (Ümit Yayıncılık, Ankara).

Çomaklı Ş E (2007) Türkiye'de Kayıtdışı Ekonomi ve Vergisel Kayıtdışılık (Turhan Kitabevi, Ankara).

Çomaklı Ş E, Turan D (2020) Fetullahçı Terör Örgütünün Mali Kaynak Yapılanmasının Analizi (Ankara Siyasal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi ASEM, Yayın NO:14, Ankara).

Demirel E (2007) Terör (IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul).

Erdem T (2018) Sosyoloji Notları (Otorite Kitap, Antalya)

Ergil D (1980) Türkiye’de Terör ve Şiddet Yapısal Ve Kültürel Kaynakları (Turhan Kitabevi, ANKARA).

Erkuş A (2013) Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci (Seçkin Yayınları, Ankara)

Ertem B (2011) Kaçakçılık ve Terör Sarmalında Tütün Savaşları (IQ Kültür Sanat Yayıncılık/ İSTANBUL).

FATF (2008). Terrorist Financing Report. <http://www.fatf-gafi.org> (18.03.2021).

Freeman M (2011). The Sources of Terrorising financing: Theory and Typology. Studies in Conflict and Terrorism, 34(461-475).

Gençtürk T (2012) Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar (Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara).

Gödekli M (2017) Terörizmin Finansmanı Suçu (Seçkin Yayıncılık, Ankara).

Gürel S (2015) Terör ve Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları. Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi 2 (4), 15-27.

Güzel C (2002) Silinen Yüzler Karşısında Terör (Ayraç Yayınları, Ankara).

Güzel S (2019) Türkiye’de Tütüne Uygulanan Ötv Üzerine Bir Değerlendirme. (Vergi Raporu Dergisi, Ankara)

Hafizoğulları Z (2003) Türkiye’de Terörizm Dünü, Bugünü, Gelişimi ve Alınması Gereken Tedbirler (Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara).

Haldun İ (2017) Mukaddime, çev. Süleyman Uludağ (Dergah Yayınları, İstanbul).

İnsel F (2021) Avrupa Birliği ve Türkiye’de Katma Değer Vergisinin Tarihi Gelişimi ve Katma Değer Vergisinin Özel Tüketim Vergisi İle Mukayesesi (E-Yaklaşım, Ankara: 344).

KOM (2015) Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Raporu-2014, <http://www.egm.gov.tr/kom/raporlarımız> (02/02/2021).

Kongar E (2001) Küresel Terör ve Türkiye (Remzi Kitabevi, İstanbul).

Köklü N, Büyüköztürk Ş ve Bökeoğlu ÇÖ (2007) Sosyal Bilimler İçin İstatistik (Pegem Yayınları, Ankara).

Laqueur W (2002) Silinen Yüzler Karşısında TERÖR, çev. İbrahim Yıldız. (Ayraç Yayınevi, ANKARA).

Lutz J M ve Lutz B J (2008) Global Terorizm, 2. Baskı, Londra: Routledge

Marx K (1967) Fransa’da Sınıf Savaşları, çev. Sevim Belli (Sol Yayınları, Ankara).

Menteş C, Sanal A, Egeseli H (1970) Kaçakçılık Mevzuatı (Menteş Matbaası, İstanbul).

Mercan E, DüNDAR M (2003) Özel Tüketim Vergisi (Yaklaşım Yayıncılık, Ankara).

Montesquie CL (2014) Kanunların Ruhu Üzerine, çev. Fehmi Baldaş (Hiperlink Yayınları, İstanbul).

Morgan GA, Leech NL, Gloeckner GW ve Barrett KC (2004) SPSS for Introductory Statistics: Use and Interpretation (Psychology Press)

Mutluer MK, Öner E, Kesik A (2007) Teoride ve Uygulamada Kamu Maliyesi. (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul).

Nadaroğlu H (2000) Kamu Maliyesi Teorisi (Beta Yayınları, İstanbul).

Oktar K (2018) Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler, (Yaklaşım Dergisi, Ankara) (302).

Özdamar K (1999) Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi (Kaan Kitabevi, Eskişehir).

Öztürk S, Çelik K (2009) Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri Akdeniz Üniversitesi Alanya İşletme Fakültesi Dergisi 1(2), 85-106.

PKK Bağlantılı Kaçakçılık Şebekesi Çökertildi. CNN Türk (2008). <https://www.cnnturk.com/2008/turkiye/01/10/pkk.baglantili.kacakcilik.sebekesi.cokertildi/418486.0/index.html> (10.01.2008). (08/04/2021)

Proudhon PJ (2012) Sefaletin Felsefesi, çev. Işık Ergüden (Kaos yayınları, İstanbul).

Rabinovitch G (2016) Terörizm mi? Direniş mi?, çev. Işık Ergüden (Sel Yayıncılık, İstanbul).

Ritzer G (2011) Küresel Dünya, çev. Melih Pekdemir (Ayrıntı Yayınları, İstanbul).

Osmanlı Sanayi 1913-1915 Yılları Sanayi İstatistiki (Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara) (299) 71-73.

Sekdur M, Altun M (2011) Mali Hukuk Ansiklopedisi (Yaklaşım Yayınları, Ankara).

Shelley L (2012) Terörün Yeni Finans Kaynağı, Sabah Gazetesi, İstanbul 11 Aralık 2012. <https://www.sabah.com.tr/dunya/2012/12/11/terorun-yeni-finans-kaynagi?paging=5> (05/05/2021)

Smith A (2012) Milletlerin Zenginliği Çev. Haldun Derin (Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul).

Suistola J, Volkan VD (2018) Tarihi ve Psikolojik Boyutlarıyla Uluslararası Terörizm, çev. Servin Sarıyer (Pusula Yayınevi).

Şen YF (2018) Demokratik Toplumlarda Siyasal Şiddet ve Terörizm (Kilit Yayınları, Ankara).

Tabachnick BG ve Fidell LS (2007) Using Multivariate Statistics (Cambridge, Harper ve Row).

Tavşancıl E (2010) Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi (Nobel Yayıncılık, Ankara).

TBMM. (2012) Meclis Araştırması Önergesi. TBMM. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=21203&P5=H&page1=15&page2=15

Terörün Yapamadığını Kaçak Sigara Becerdi, Hürriyet Gazetesi, İstanbul 27 Mart 2002. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/terorun-yapamadigini-kacak-sigara-becerdi-62027> (25/04/2021)

Tophoven R (1976) Şiddet Yoluyla Politika, çev. Eşref Bengi Özbilen. (Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul).

Turan D, Gemici E (2020) Terörizmin Finansman Kaynakları ve Kara Para Aklamanın Terörizmin Finansmanındaki Rolü. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 20(2): 257-278

Turhan S. (2020) Vergi Teorisi ve Vergi Politikaları (Filiz Kitabevi, İstanbul).

Tütün Ekspertleri Derneği (2019) 2018 Yılı Tütün Raporu.

Uğur A, Kömürcüler E (2015) Türkiye’de Sigaranın Vergilendirilmesinin Etkinliği. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt:7 Sayı:25: 327-346.

Uluatam Ö (2003) Kamu Maliyesi (İmaj Yayınevi, Ankara).

Whittaker DJ (2007) The Terrorism Reader, Third Edition, New York: Routledge Taylor & Francis Group.

WHO (2014) 2014 Yılı Raporu. <https://www.who.int/> (15 Nisan 2021).

Yavuz C, Şahin M (2011) Terör ve Terörizmle Mücadele Pkk Özeli ve Çözüm Arayışları (Berikan Yayınevi, Ankara).

Yeni Rehber Ansiklopedisi (1994), İstanbul, İhlas Gazetecilik.

Yüz Milyon Ölümden Ne Kadar Sorumlu? , Milliyet Gazetesi, İstanbul, 15 Aralık 2012. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/100-milyon-olumden-ne-kadar-sorumlu-1627270> (08/04/2021).

EKLER

YETİŞKENLERİN KAÇAK SİGARA TÜKETİMİNE YÖNELİK ALGILARIN İNCELENMESİ

Yönerge: Yüksek lisans tez çalışması kapsamında “Yetişkinlerin Kaçak Sigara Tüketimine Yönelik Algıların İncelenmesi” başlıklı araştırma için veri toplama aracı kullanılacaktır. Siz değerli katılımcıların kıymetli bilgileri bizim için önem arz etmektedir.

Şimdiden araştırmaya sağladığınız katkılar için teşekkür ederim.

Çağdaş Ozan GÜNEŞ

1-Cinsiyetiniz

Kadın ☐	Erkek ☐
--------------------------------	--------------------------------

2-Yaşınız

25 ve Altı ☐	26-30 ☐	31-35 ☐	36-40 ☐	41-45 ☐	46-50 ☐	50 ve Üstü ☐
-------------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	-------------------------------------

3-Eğitim Durumunuz

İlköğretim ☐	Lise ☐	Ön Lisans ☐	Lisans ☐	Lisansüstü ☐
-------------------------------------	-------------------------------	------------------------------------	---------------------------------	-------------------------------------

4-Meslek Grubunuz

Kamu ☐	Özel Sektör ☐	Emekli ☐	Öğrenci ☐	Çalışmıyor ☐
-------------------------------	--------------------------------------	---------------------------------	----------------------------------	-------------------------------------

5-Aylık Geliriniz

0-999 TL ☐	1000-1999 TL ☐	2000-2999 TL ☐	3000-3999 TL ☐	4000 TL+ ☐
-----------------------------------	---------------------------------------	---------------------------------------	---------------------------------------	-----------------------------------

6-Kaç yıldır tütün mamulü tüketmektesiniz

0-1 Yıl ☐	2-5 Yıl ☐	6-10 Yıl ☐	11-15 Yıl ☐	16-20 Yıl ☐	20 Yıl+ ☐
----------------------------------	----------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------	------------------------------------	----------------------------------

7-Tütün mamulü tüketimindeki tercihlerinizi belirleyen unsurları (1:Çok etkili, 2:Etkili, 3:Az Etkili, 4:Etkili Değil biçiminde) numaralandırınız

- () Bandrollü Olması
- () Fiyat
- () Marka
- () Tat

8- Hangi tütün mamulünü tüketiyorsunuz ?

(Tercihinizi işaretleyiniz)

	SÜREKLİ	NADİREN	ASLA
Paketli Bandrollü Sigara	☐	☐	☐
Paketli Bandrolsüz Sigara	☐	☐	☐
Açık Tütün	☐	☐	☐
Paketli Yabancı Tütün	☐	☐	☐

9-Tütün mamullerine yapılan zamlar sonrasında tüketiminizde ne gibi bir farklılık oldu?

- () Tüketimimde bir değişiklik olmadı
() Sigara tüketimimi azalttım
() Daha ucuz bandrollü sigara tüketmeye başladım
() Açık tütün tüketmeye başladım
() Bandrolsüz paketli sigara tüketmeye başladım

10-Sigara zam politikaları sizin için ne anlam ifade ediyor?

- () Devletin vergi gelirini arttırma politikası
() Devletin sağlık giderlerini azaltma politikası
() Devletin toplum sağlığını koruma politikası
() Herhangi bir anlam ifade etmiyor

11-Kaçak sigara olarak adlandırılan tütün ürünü sizin için aşağıdakilerden hangisini ifade ediyor ?

- () Kilo ile satılan açık tütün
() Bandrolsüz paketli sigara

12- Kaçak sigara tüketiyorsanız veya tüketecek olsanız sebeplerini (1:Çok etkili, 2:Etkili, 3:Az Etkili, 4:Etkili Değil) biçiminde önem sırasına göre numaralandırınız?

- () Fiyatının daha uygun olması
() Bandrollü sigara paketlerindeki rahatsız edici resimlerin varlığı
() Tadını daha çok beğenmem
() Diğer sebepler

13-Bandrollü paketli sigaraya yapılan zamlar ile birlikte kaçak sigaralarında fiyatlarında artış gözlemlenmektedir. Bunun sonucunda kaçak sigara fiyatlarının alım gücünüzün üzerine çıkması durumunda nasıl bir yol izlersiniz

- () Sigarayı bırakırım
() Sigara tüketimimi azaltırım
() Hazır doldurulmuş paketsiz sigara alırım
() Açık tütüne yönelirim

14-Kaçak sigara tükettiyseniz veya tüketmeye devam ediyorsanız en son ne zaman satın aldınız ?

Bir gün önce ☐	Bir hafta önce ☐	Bir ay önce ☐	Bir yıl önce ☐	Daha uzun süreli ☐
---------------------------------------	---	--------------------------------------	---------------------------------------	---

15-Kaçak sigara satılan yerleri biliyor musunuz, almak isterseniz ulaşmakta zorluk yaşıyor musunuz?

- () Evet biliyorum. Almak istediğimde zorluk yaşamam.
- () Evet, biliyorum ama ulaşmakta zorluk yaşıyorum.
- () Hayır, biliyorum ama arkadaşlarımdan öğrenip temin edebilirim.
- () Hayır, bilmiyorum ve ulaşabileceğimi zannetmiyorum.

KAÇAK SİGARA KULLANIMINA YÖNELİK ALGI ÖLÇEĞİ		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
16	Kaçak sigara tüketimi toplum tarafından olumsuz karşılanmalı.	1	2	3	4	5
17	Kaçak sigara tükettiğimde suç işlemiş olurum.	1	2	3	4	5
18	Kaçak sigara tüketilmesi suç gruplarına finansman sağlar.	1	2	3	4	5
19	Kaçak sigara tüketilmesi terör örgütlerine para sağlar.	1	2	3	4	5
20	Kaçak sigaranın terör örgütlerine para sağladığına dair haberler, kaçak sigara tüketmemi engeller.	1	2	3	4	5
21	Kaçak sigaranın terör örgütlerine para sağladığına emin olmam kaçak sigara tüketmemi etkilemez.	1	2	3	4	5
22	Kaçak sigara tüketmek, bandrollü sigara tüketmekten sağlığa daha çok zarar vermekte.	1	2	3	4	5
23	Kolluk kuvvetlerinin kaçak sigara satışına karşı uyguladığı tedbirler abartılıdır.	1	2	3	4	5
24	Kaçak sigara tüketiyor olmam benim devletime olan bağlılığımın bir ölçütü olamaz.	1	2	3	4	5